

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Důsledky legalizace prostituce ve Spolkové republice Německo

The Impacts of Legalized Prostitution in Germany

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Mgr. Tereza Cimrmannová, Ph.D.

Autorka:

Bc. Simona Keilová

Praha 2016

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především Mgr. Tereze Cimrmannové, PhD. Její cenné rady daly této práci formu a díky jejímu vstřícnému přístupu mě psaní práce po celou dobu těšilo. Stejnou měrou děkuji všem respondentkám za jejich čas a chuť diskutovat o problematice obchodování s lidmi. Jejich unikátní zkušenosti z praxe můj zájem o tuto problematiku dále prohloubily. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu při studiu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Důsledky legalizace prostituce ve Spolkové republice Německo” vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 26.6.2016

Bc. Simona Keilová

Anotace

Cílem diplomové práce je zjistit souvislosti mezi legalizací prostituce a obchodováním s lidmi. Práce je rozdělena na tři části. V teoretické části se zaměřuji na popis důležitých pojmů. Definuji pojem obchodování s lidmi a pojem prostituce. Problematikám obchodování s lidmi a prostituce se v této části věnuji nejdříve z pohledu České republiky, následně z pohledu Spolkové republiky Německo. V empirické části se pomocí šetření mezi sociálními pracovníci v Německu pokouším odpovědět především na otázku, zda legalizací prostituce v Německu došlo k nárůstu počtu obětí obchodování s lidmi. Ve třetí části, diskusi, porovnávám zkušenosti sociálních pracovníků s poznatky získanými z odborné literatury.

Annotation

The goal of this master's thesis is to understand the link between legalization of prostitution and human trafficking. The thesis is divided into three major sections. The theoretical part defines major terms, such as human trafficking and prostitution. This section also describes the issue of human trafficking and prostitution in the context of the Czech Republic and in the context of Germany. The empirical part/section is based on interviews with a number of social workers in Germany, and its primary goal is to elicit whether legalization of prostitution in Germany caused an increase in the number of victims of human trafficking. Lastly, the final part, the discussion, compares findings of interviewed social workers with findings in scientific articles.

Klíčová slova

Obchodování s lidmi, oběti obchodování s lidmi, sexuální práce, sexuální pracovníce/pracovník, legalizace prostituce.

Keywords

Human trafficking, victims of human, sex work, sex workers, legalizing prostitution.

Obsah

Obsah.....	5
ÚVOD.....	8
1 OBCHODOVÁNÍ S LIDMI	10
1.1 Obchodování s lidmi a organizovaný zločin	10
1.2 Definice obchodování s lidmi.....	11
1.3 Formy obchodování s lidmi v ČR.....	12
1.3.1 Pracovní vykořisťování	12
1.3.2 Sexuální vykořisťování.....	14
1.4 Popis stávající situace v ČR.....	14
1.5 Statistické odhady a problémy se sběrem dat	15
2 OBCHOD SE ŽENAMI ZA ÚČELEM SEXUÁLNÍHO VYKOŘISŤOVÁNÍ	16
2.1 Oběti a jejich společná charakteristika	16
2.2 Odborné organizace poskytující preventivní a následnou pomoc v ČR.....	17
2.2.1 La Strada Česká republika, o.p.s. (dále La Strada).....	18
2.2.2 Arcidiecézní charita Praha, Projekt Magdala	19
2.2.3 Diakonie Českobratrské církve evangelické (dále Diakonie ČCE)	19
2.2.4 Mezinárodní organizace pro migraci (dále IOM).....	19
3 OBCHOD SE ŽENAMI A PROSTITUCE.....	20
3.1 Definice prostituce.....	20
3.2 Formy prostituce.....	21
3.3 Odhadovaná data o rozsahu prostituce v ČR.....	22
3.4 Legislativní přístupy k regulaci prostituce	23
3.4.1 Prohibice (kriminalizace) prostituce.....	24
3.4.2 Kriminalizace poptávky po komerčních sexuálních službách.....	24
3.4.3 Dekriminalizace s omezujícími opatřeními státu	24
3.4.4 Legalizace a regulace prostituce coby výdělečné aktivity (práce)	25
3.4.5 Dekriminalizace/legalizace jako forma práce.....	26
3.5 Současná legislativa v ČR	26

3.5.1	Návrh zákona o regulaci prostituce	27
3.6	Současný názor odborníků na regulaci prostituce v ČR	29
3.7	Souvislost mezi prostitutí a obchodováním se ženami za účelem sexuálního vykořisťování	30
3.7.1	Dopad legalizace prostituce na obchodování s lidmi podle autorů Cho et al. (2013)	31
3.7.2	Kritika článku autorů Cho et al. (2013)	33
4	NĚMECKO A LEGALIZACE PROSTITUCE	35
4.1	Prostituce ve Spolkové republice Německo a přijetí zákona ProstG	35
4.2	Kritika ProstG	37
4.2.1	Apel proti prostituci	38
4.2.2	Apel PRO prostituci	39
4.3	Zákon o ochraně osob v prostituci	39
4.4	Názory německých odborných organizací na zákonnou úpravu prostituce	41
5	NĚMECKO A OBCHOD SE ŽENAMI	42
5.1	Rozmach obchodování s lidmi v Německu	42
5.2	Zákonná úprava	43
5.3	Obchodování se ženami – pohled německých NNO	44
5.4	Popis současné situace v Německu	44
5.4.1	Charakteristika obětí	45
5.4.2	Způsob najímání obětí	45
5.5	Data BKA: Odhalené případy obchodování se ženami mezi roky 1994 – 2014	46
6	LEGALIZACE PROSTITUCE A OBCHOD SE ŽENAMI V PRAXI – ŠETŘENÍ	47
6.1	Vymezení problémů šetření	47
6.2	Cíle a úkoly šetření	47
6.3	Metody šetření	47
6.4	Metodika šetření	48
6.5	Charakteristika zkoumaného vzorku	48
6.6	Výsledky šetření a jejich interpretace	49
6.6.1	Prostituce a její definice	50

6.6.2 Oběti sexuálního vykořisťování	51
6.6.3 Problematika prostituce v Německu před přijetím zákona o prostituci a po jeho přijetí	52
6.6.4 Vliv zákona o prostituci na obchodování s lidmi v Německu	53
6.6.5 Další vývoj.....	55
6.7 Shrnutí šetření.....	57
7 DISKUSE.....	59
ZÁVĚR.....	66
Seznam použité literatury	68
Summary.....	72
Seznam příloh	I

ÚVOD

S fenoménem obchodu s lidmi jsem se poprvé setkala před více než osmi lety, když jsem začala pracovat v organizaci Člověk v tísni o.p.s. na Mezinárodním festivalu dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět. Práci na festivalu se započal můj zájem o problematiku obchodu s lidmi, obzvláště se ženami, které se od té doby věnuji. Na základě úspěšně vypracovaného projektu jsem byla v roce 2010 vybrána Mezinárodní organizací pro migraci (IOM) k účasti na mezinárodní konferenci o migraci, která se konala na Ukrajině. Můj zájem se ale nejen tím dále zvyšoval a přirozeně se promítl v bakalářské práci nazvané *Obchod s lidmi: Psychosociální pomoc ženám obchodovaným za účelem sexuálního vykořisťování* z roku 2010. V práci jsem se zabývala fenoménem obchodování s lidmi, jinak také nazývaným novodobým otroctvím. Konkrétně mě zajímaly dopady mnohdy dlouhodobého a opakovaného zneužívání na psychické a fyzické zdraví obětí. Na rozdíl od zbraní či drog je možné ženy obchodovat opakovaně a mnohdy dlouho, což se výrazně podepisuje na celkovém psychickém a fyzickém zdraví obětí sexuálního vykořisťování. Ve své práci jsem proto navrhla akutní krizovou intervenci a dlouhodobou intervenci, jež vycházejí z principů tzv. Survivor Therapy, což je terapeutický přístup americké psychologyně Lenore E. Walkerové, zaměřený na pomoc obětem domácího násilí a sexuálního zneužívání (WALKER, 2000).

Při psaní práce jsem si však neustále kladla jednu otázku, která mě dovedla až k této diplomové práci. Jak je možné, že se v dnešní době, ve 21. století, ještě stále zabýváme tím, jak odborně pomoci ženám, které se staly doslova otrokyněmi a sexuálně zneužívanými oběťmi organizovaného zločinu? Copak neexistuje účinná legislativa, která by již v počátku zabránila tomu, aby byly ženy takto brutálně zneužívány? A pokud taková legislativa existuje, proč nefunguje?

Tyto a mnohé další otázky mě motivovaly k psaní mé diplomové práci, ve které se snažím nalézt souvislosti mezi legalizací prostituce a obchodem se ženami. Mým hlavním cílem je proto zjistit, zda legalizací prostituce v Německu došlo k většímu riziku žen stát se obětí obchodování za účelem sexuálního vykořisťování.

Díličimi cíli jsou pak stručně popsat problematiku obchodování s lidmi, představit možné zákonné úpravy prostituce, uvést souvislosti mezi prostitucí a obchodem se ženami,

a také popsat situaci a změny ve Spolkové republice Německo poté, co byl přijat zákon legalizující prostituci. Dalším dílčím cílem mojí práce je pomocí šetření mezi sociálními pracovníky a pracovníky zjistit, co se změnilo v jejich praxi po přijetí zákona. Díky šetření bych ráda objasnila, jak problematiku legalizované prostituce a obchodu se ženami dotazovaní vnímají a zda legalizace podle jejich zkušeností zlepšila nebo zhoršila situaci žen, které se staly obětí obchodu s lidmi.

Diplomovou práci jsem rozdělila do tří částí. První, teoretická část, se skládá z pěti kapitol. V prvních dvou kapitolách popíšu fenomén obchodování s lidmi, pojem definuji a blíže popíši situaci v České republice. Stěžejní třetí kapitolu věnuji problematice prostituce a souvislostem mezi těmito dvěma oblastmi. Představím v ní zákonné úpravy prostituce, a také zanalyzuji v současnosti velice diskutovanou kvantitativní studii zabývající se dopadem legalizace prostituce na obchodování s lidmi. Ve čtvrté a páté kapitole se budu věnovat i nadále tématům prostituce a obchodování s lidmi, ovšem tentokrát z pohledu Spolkové republiky Německo (dále jen Německo).

Druhá část práce je empirická a obsahuje šetření mezi sociálními pracovníky a pracovníky v Německu. Vrcholem celé práce bude třetí část, diskuse, ve které porovnáím závěry zjištěné šetřením s teoretickou částí práce. Zároveň uvedu informace, které považuji za podnětné pro Českou republiku v době, kdy sama stojí před zásadním rozhodnutím a zvažuje, jakou cestou se ve věci legislativního ukotvení prostituce vydat.

1 OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

V první kapitole představím fenomén obchodování s lidmi a rovněž jej definuji. Dále představím formy vykořisťování známé v České republice a stávající situaci popíšu.

1.1 Obchodování s lidmi a organizovaný zločin

Obchodování s lidmi je jednou z forem organizovaného zločinu. Mnozí si pod organizovaným zločinem představí především ilegální obchod se zbraněmi nebo drogami, ale to, že i lidské bytosti jsou komoditou obchodovanou podobně jako jakékoliv jiné zboží, se nám už představuje o poznání hůře. Možná proto, že sami jsme lidské bytosti, žijící již několik desítek let v překvapivě klidné době. Navíc vybaveni Listinou základních práv a svobod si svoje základní práva a svobody velmi uvědomujeme a minimálně od pádu železné opony jich také naplno využíváme.

Jenomže právě v momentě, kdy jedni práv nabyli, druzí o ně téměř instantně přišli. „*Obrovský nárůst počtu obchodovaných osob v Evropě nastal na konci 80. let 20. století po rozpadu socialistického bloku a otevření hranic...*“, píše ve svém instruktážním manuálu Ministerstvo práce a sociálních věcí (HOLANOVÁ et al., 2007). Otevřené hranice, globalizace a kapitalismus s sebou přinesly kromě mnohých pozitiv i svá negativa jako je vysoká poptávka po levné pracovní síle a po dobře dostupném a levném sexu.

Zcela logicky tedy na scénu nastoupili lidé a organizované skupiny, kteří se rozhodli díru na trhu zalátat a sami si tak přijít ke značným výdělkům. Za pomoci lží, výhrůžek, naprosto nereálných slibů a v neposlední řadě i násilí nebo únosů rekrutují pachatelé oklamané osoby na pozice, o kterých se jim nezdálo ani v těch nejdivočejších snech. Oběti jsou nuceny pracovat pro pachatele dlouhé hodiny a často bez nároku na mzdu, což nám může velice dobře připomínat klasické otroctví tak, jak jej známe z historie z dob Římské říše nebo ze Spojených států amerických v 19. století.

Právě díky těmto a dalším paralelám se pro obchod s lidmi užívají synonyma moderní otroctví nebo novodobé otroctví. Ať už ale tento fenomén nazveme jakkoliv, vždy se jedná o nelegální trestnou činnost a hrubé porušování základních lidských práv a svobod. Dále je

třeba zmínit, že se jedná o jev celosvětový, k jehož výskytu podle zprávy Ministerstva vnitra České republiky (MV ČR, 2015) přispívá především nerovnováha mezinárodních ekonomických vztahů, chudoba a politická nestabilita v zemích původu, tedy v zemích, ze kterých bývají oběti dováženy do zemí cílových. Rovněž silný tlak sociálního okolí nebo rodiny na ženu hraje svou roli, stejně tak vysoká tolerance k porušování lidských práv v zemích původu, nerovnoprávnost pohlaví a mnohé další.

1.2 Definice obchodování s lidmi

Snahy o jasnou definici a vymezení pojmu obchodování s lidmi sahají na počátek 20. století, kdy se naplno ukázalo, že tradiční otroctví z povrchu země nevymizelo. Ba naopak, pod vlivem globalizace a stále progresivnějších technologií začalo získávat dnešní otroctví mnoho různých podob, které vykořisťovatelům ulehčovaly a ulehčují unikat před zákonem. Snaha států bojovat proti organizovanému zločinu se promítla v *Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu*, jejíž součástí je *Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi z roku 2000* (tzv. Palermský protokol). Palermský protokol ve svém článku 3 a) poprvé definuje obchodování s lidmi a stanovuje, že:

„Obchodování s lidmi znamená najímání, přepravu, převoz, přechovávání nebo přijetí osob za účelem zneužívání za pomoci hrozby, použití síly nebo jiných forem donucení, za pomoci únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu bezbrannosti nebo pomocí předání nebo přijetí plateb či výhod, a to za účelem získání souhlasu osoby mající kontrolu nad jinou osobou. Zneužívání zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných, jiné formy sexuálního zneužívání, nucenou práci nebo poskytování služeb, otroctví, nebo podobné praktiky jako otroctví, nevolnictví nebo odnětí orgánů.“

Pro přehlednost shrnu definici do třech základních pilířů. Jedná se o tyto prvky (DRASTICHOVÁ, 2013):

- prvek *transportu* (Palermský protokol uvádí najímání, přepravu, převoz, přechovávání nebo přijetí osob)

- prvek *donucení* (použití síly nebo jiných forem donucení, za pomoci únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu bezbrannosti nebo pomocí předání nebo přijetí plateb či výhod)
- prvek *vykořisťování* (prostituce, jiné formy sexuálního zneužívání, nucenou práci nebo poskytování služeb, otroctví, nebo podobné praktiky jako otroctví, nevolnictví nebo odnětí orgánů).

1.3 Formy obchodování s lidmi v ČR

Podle Mezinárodní organizace kriminální policie (Interpol, 2016) existuje mnoho forem obchodování s lidmi. Jako ty nejzávažnější pak Interpol uvádí pracovní vykořisťování, obchodování se ženami za účelem sexuálního vykořisťování, obchod s dětmi za účelem komerčního a sexuálního vykořisťování v oblasti turismu, obchod s lidskými orgány a tkáněmi a pašování lidí. Poslední zmíněný typ je v době psaní této práce velmi aktuální. Krize na Blízkém a Středním východě žene každodenně obrovské množství lidí do rukou pašeráků, kteří z humanitární krize profitují.

Jiné členění nabízí například Dottridge (2004, str. 9), který dělí formy obchodování na základě pohlaví a věku oběti. Ženy a dívky jsou podle něj nejčastěji obchodovány za účelem sexuálního vykořisťování, nucené prostituce a nucených sňatků. Muži se stávají oběťmi převážně pracovního vykořisťování. A jako třetí skupinu uvádí děti, které se často ocitají v rukách vykořisťovatelů za účelem ilegální adopce, nucených prací, žebrání, prostituce a pornografie.

V České republice jsou známy dvě formy obchodování s lidmi, a sice sexuální vykořisťování a pracovní vykořisťování. Oběma formám se budu věnovat v následujících dvou kapitolách.

1.3.1 Pracovní vykořisťování

Mezinárodní organizace práce (ILO) definuje pracovní vykořisťování nebo jinak také nucenou práci jako situaci „... *ve které osoby vstoupí do práce nebo služeb proti své vůli a/nebo z ní nemohou odejít bez trestu nebo výhrůžky trestu.*” (ILO, sec. cit. in STŘÍTECKÝ, TOPINKA, 2013).

ILO (2012) dále v jedné ze svých publikací uvádí odhady rozsahu nucené práce ve světě. Podle organizace je ve světě téměř 21 milionů lidí obětí nucené práce. 19 milionů z toho je vykořisťováno v soukromém sektoru, tedy podniky nebo jedinci. Zbylé dva miliony jsou vykořisťovány státem nebo rebelujícími skupinami.

Pracovní vykořisťování se častěji vyskytuje v odvětvích vázaných buď na fyzicky náročnou práci, jako jsou zemědělství, rybaření, stavebnictví, těžební průmysl či manufakturní výroba, nebo na práci vykonávanou na ilegálním trhu. Nejčastěji se jedná o nucenou prostituci a sexuální vykořisťování.

MV ČR vydává každý rok *Zprávu o stavu obchodování s lidmi v České republice* (dále „Zpráva“), ve které uvádí, že v roce 2014 bylo Policií ČR identifikováno celkem 67 obětí obchodování s lidmi, z toho 43 obětí pracovního vykořisťování. Oběti pocházely z Rumunska, Bulharska, Slovenské republiky a České republiky (MV ČR, 2015). Kvůli narůstající pracovní migraci zejména z Bulharska spustilo Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále MPSV) ve spolupráci s Rakouskem a Bulharskem v lednu 2014 dvouletý projekt *„Inovacemi k prevenci pracovního vykořisťování občanů EU“*. V rámci projektu uskutečnilo MPSV v létě 2015 informační kampaň, která měla za cíl upozornit občany Bulharska na rizika pracovního vykořisťování a zároveň je informovat o jejich právech a povinnostech. Projekt i kampaň reagují na skutečnost, kterou popsal v tiskové zprávě tiskový mluvčí MPSV Petr Habáň: *„Po rozšíření Evropské unie o nové členské země v roce 2007 začalo do České republiky přicházet čím dál více bulharských a rumunských občanů, kteří zde chtějí pracovat, v současnosti registrujeme na 15 tisíc pracovníků z každé z těchto zemí“* (MPSV, 2015).

Zatímco MPSV registruje tisíce nelegálních pracovníků s potenciálem stát se obětí pracovního vykořisťování, MV ČR informuje o tom, že bylo odhaleno 43 obětí. Tato skutečnost působí na první pohled velmi rozporuplně. Problematice pramenící z rozporu mezi statistickými odhady a reálně zjištěnými případy se budu věnovat v kapitole č. 1.5, již teď však alespoň v krátkosti zmíním, že se nejedná o pochybení České republiky. Narážíme zde spíše na globální problém. Existuje mnoho překážek, které brání kriminalistům zjistit a objasnit trestný čin obchodování s lidmi, a zároveň mnoho překážek, které brání obětem vyhledat adekvátní pomoc (viz kapitola č. 1.4).

1.3.2 Sexuální vykořisťování

V roce 2006 započala snaha Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu (dále UNODC) s identifikací a popisem společných rysů obchodování s lidmi. Od té doby vydal UNODC dvě obsáhlé zprávy o celkovém stavu obchodu s lidmi. Ve zprávě z roku 2009 se píše, že sexuální vykořisťování je nejčastěji identifikovanou formou obchodování s lidmi. Úřad udává, že až 79 % veškerého obchodu s lidmi tvoří obchodování žen za účelem sexuálního vykořisťování, zároveň ale varuje před možným statistickým zkreslením vzniklým nevyváženým sběrem dat. To může být dáno tím, že vykořisťování žen je oproti ostatním formám obchodování velmi viditelné. Odehrává se na ulicích, v centrech měst, u silnic atd. Na rozdíl od ostatních forem obchodování, jako je pracovní vykořisťování, nucené sňatky nebo obchod s orgány je také častěji hlášené, a tím pádem také častěji dokumentované (UNODC, 2009).

Osobně vnímám sexuální vykořisťování žen jako tu nejděsivější formu obchodování. Jak jsem uvedla ve své bakalářské práci, na rozdíl od zbraní nebo drog je možné ženy obchodovat násilně, opakovaně a dlouho, což se výrazně podepisuje na psychickém a fyzickém zdraví obětí (ZIMMERMAN et al., 2006).

V České republice je podle Zprávy MV ČR (MV ČR, 2014) sexuální vykořisťování tou nejčastější formou obchodování s lidmi, což potvrzuje statistické údaje zjištěné UNODC a zmíněné na začátku této kapitoly. Dovolím si však poznamenat, že i zde mohou být údaje zkreslené (srov. kap. č. 1.5).

1.4 Popis stávající situace v ČR

Obchod s lidmi prošel v České republice od roku 1989 výraznou proměnou. Podle MV ČR (2015) se z převážně zdrojové země, kterou byla po pádu železné opony, stala ČR zemí cílovou a tranzitní a pouze v ojedinělých případech je zemí zdrojovou. Tento fenomén vystihl ve své publikaci člen Institutu pro kriminologii a sociální prevenci Martin Cejp, který píše, že: „... pod vlivem národního a mezinárodního vývoje se mohou země, původně náborové, velice rychle stát tranzitními nebo cílovými zeměmi.“ (CEJP et al., 2004). Pro Českou republiku jako v současnosti zemí cílovou pro obchod se ženami za účelem sexuálního vykořisťování jsou pak zdrojovými zeměmi Ukrajina, státy bývalého SSSR, Slovensko a zaznamenány jsou i případy žen pocházejících z Vietnamu, Číny, Nigérie a Konga. Ženy zde

pobývají v rámci získaného turistického víza, falešného pozvání nebo ilegálně (MV ČR, 2014). Tentýž zdroj uvádí, že oběti obchodované do ČR za účelem pracovního vykořisťování pocházejí převážně z Rumunska a Bulharska (viz kap. č. 1.3.1).

1.5 Statistické odhady a problémy se sběrem dat

Přesně zjistit, kolik lidí padlo za obět' obchodu s lidmi, je problematické. Čísla, se kterými operují světové a české organizace nepředstavují objektivní výsledky, nýbrž jedná se pouze o statistické odhady. Zajímavé důvody pro to uvádí ve své zprávě UNODC (2009):

- Rozdíly v národních legislativách. Globální data jsou sbírána na základě výsledků jednotlivých vlád a nevládních neziskových organizací. Například Česká republika obchodování s lidmi upravuje v trestním zákoníku v § 168 zákona č. 40/2009 Sb. Legislativy se však v každé zemi liší, stejně tak to, jak každá země obchod s lidmi definuje. Globální data tedy nejsou data sbíraná primárně jednou organizací, ale jedná se o kompilaci mnoha dílčích dat.
- Latence obchodu s lidmi. Zdaleka ne všechny trestné činy jsou odhaleny orgány činnými v trestním řízení. Porovnávání jednotlivých statistik spíše odráží aktuální prevalenci trestních činů, neřekne nám však více o stavu neodhalených případů.

K výše uvedeným důvodům bych chtěla doplnit, že kromě rozdílů v definování trestného činu obchodu s lidmi hraje velkou roli i to, jak je definovaná *oběť* obchodu s lidmi, a to jak v právní, tak i v praktické rovině. Zatímco v jedné zemi může být prostituující žena považována za oběť, v jiné zemi se v důsledku odlišné regulace prostituce může stát pachatelem trestného činu. I tato skutečnost komplikuje sběr dat a přispívá k tomu, že čísla uváděná v odborné literatuře jsou orientační a nelze je považovat za konečná.

2 OBCHOD SE ŽENAMI ZA ÚČELEM SEXUÁLNÍHO VYKOŘIŠŤOVÁNÍ

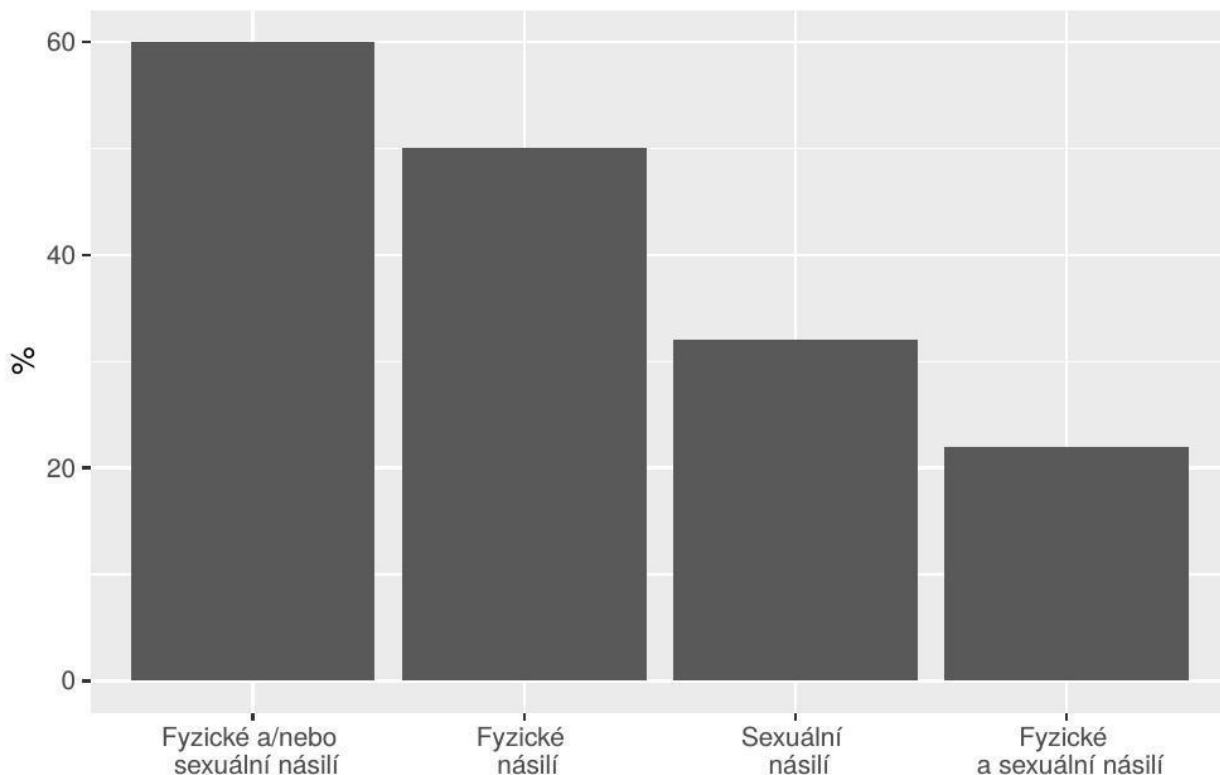
Ve druhé kapitole se budu věnovat nejčastěji identifikované formě obchodu s lidmi, kterou je sexuální vykořisťování. V úvodu vysvětlím společné charakteristiky obětí a uvedu faktory, které zvyšují riziko žen stát se obětí sexuálního vykořisťování. Oběma okruhům jsem se detailně věnovala ve svojí bakalářské práci, proto zde podám pouze stručný přehled. V druhé části kapitoly popíšu, jaká pomoc je obětem obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování poskytována v České republice.

2.1 Oběti a jejich společná charakteristika

Ženy, které se staly obětmi sexuálního vykořisťování, nevytvářejí homogenní skupinu. Liší se věkem, národností, rodinným stavem, dosaženým vzděláním, kulturou i osobností. (ZIMMERMAN et al., 2006).

Přesto existuje několik společných faktorů, které zvyšují riziko žen stát se obětmi. Tyto rizikové faktory zkoumala Cathy Zimmermanová s týmem odborníků specializujících se na násilí páchané na ženách. V letech 2003 a 2004 vedl výzkumný tým tři kola rozhovorů s 207 ženami, jež byly obchodovány v Evropě. Kromě rizikových faktorů byly mimo jiné zkoumány i dopady obchodování na psychické a fyzické zdraví obchodovaných žen.

Jako první významný rizikový faktor uvádí studie rodinný stav. (ZIMMERMAN et al., 2006). V době opuštění domova téměř 90 % žen nebylo vdaných ani nežilo se stálým partnerem. Rodičovství hrálo také významnou roli. Téměř 39 % žen mělo děti a mezi touto skupinou matek bylo 82 % samoživitelek. Dalším výrazným indikátorem byla ženina předchozí zkušenost s fyzickým násilím nebo sexuálním zneužíváním (Graf č. 1). Graf ukazuje, že až 60 % žen zažilo buď fyzické, nebo sexuální násilí předtím, než se staly obětmi obchodování. V příloze uvádím pro přehlednost tabulku všech rizikových faktorů, kterou jsem převzala ze studie (Příloha č. 1).

Graf č. 1 *Prevalence fyzického násilí a sexuálního zneužívání v době před obchodováním* (ZIMMERMAN et al., 2006).

2.2 Odborné organizace poskytující preventivní a následnou pomoc v ČR

Hlavním koordinátorem pomoci obětem obchodování s lidmi je Ministerstvo vnitra České republiky. Ministr vnitra zastává funkci národního koordinátora a Odbor bezpečnostní politiky MV ČR (dále OBP) vykonává funkci národního zpravodaje, což v praxi znamená koordinování veškerých aktivit spojených s bojem proti obchodu s lidmi, vydávání analýz, mapování situace v ČR a spolupráce s Policií ČR i nestátními neziskovými organizacemi. O své činnosti OBP vydává každoročně *Zprávu o stavu obchodování s lidmi v ČR*, a zároveň každé čtyři roky publikuje *Národní strategii boje proti obchodování s lidmi*. V roce 2015 skončilo čtvrté období (2012 – 2015). Zprávy i strategie jsou dostupné online na stránkách MV ČR a informace pro tuto kapitolu čerpám, pokud neuvedeno jinak, z Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (MV ČR, 2012).

Také bych chtěla zmínit, že na pomoc obětem výhradně sexuálního vykořisťování byla zacílena první Národní strategie v letech 2003–2005. V rámci té byl v roce 2003 vládou schválen *Model podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice*, už v roce 2004 byl však název změněn na *Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi* (dále Program) a již z názvu je patrné, že hlavní změnou bylo rozšíření pole působnosti Programu na všechny oběti obchodování s lidmi.

Cílem Programu je poskytnout obětem obchodování s lidmi zdravotní, sociální a právní pomoc, zabezpečit ochranu jejich lidských práv a důstojnosti, motivovat je ke svědecké výpovědi, popřípadě umožnit návrat obchodovaných osob do země původu (ŠŤASTNÁ et al., 2006).

Autoři dále uvádí, že do Programu jsou zařazovány oběti, které byly identifikovány Policií ČR, nestátní neziskovou organizací (NNO) nebo jinou institucí a existují tři podmínky pro zařazení do Programu:

- dobrovolnost a projevený zájem,
- přerušení kontaktů se zločineckým prostředím,
- souhlas s ubytováním v azylovém bytě nevládní organizace minimálně po dobu měsíční krizové intervence.

V případě zařazení do Programu jsou oběti nabídnuty služby některé z nestátních neziskových organizací, které se na realizaci Programu aktivně podílejí a s MV ČR úzce spolupracují (MV ČR, 2015). Jsou to La Strada Česká republika, o.p.s., Arcidiecézní charita Praha, Projekt Magdala a Diakonie Českobratrské církve evangelické. Čtvrtou pomáhající organizací je mezivládní organizace Mezinárodní organizace pro migraci (IOM).

Na následujících řádcích shrnu hlavní aktivity těchto organizací. Nejedná se o kompletní výčet služeb organizací, neboť jako kritérium pro výběr jsem si určila jen takové služby, které organizace nabízí v rámci Programu.

2.2.1 La Strada Česká republika, o.p.s. (dále La Strada)

Podle mého názoru je La Strada nejvýraznější postavou v boji proti obchodování s lidmi v ČR (mezi NNO). Pracovnice a pracovníci této NNO se aktivně podílí na přípravě zákona o obětech obchodování s lidmi, vydávají řadu manuálů jak pro sociální pracovníce/pracovnice, tak i pro veřejnost. Tím nejen zvyšují erudovanost odborné veřejnosti,

ale snaží se i o zvýšení zájmu veřejnosti o problematiku obchodování s lidmi. Pro obchodované a vykořisťované osoby poskytuje La Strada v souladu se zákonem 108/2006 Sb. o sociálních službách, celkem čtyři sociální služby (MV ČR, 2015). Jsou to odborné sociální poradenství, krizová pomoc, azylové domy a telefonická krizová pomoc. V roce 2014: „... celkem poskytla La Strada podporu 405 osobám. Největší počet klientů a klientek byl poučen v rámci terénní práce (186 osob)...”, píše ve Zprávě MV ČR (2015).

2.2.2 Arcidiecézní charita Praha, Projekt Magdala

Problematické obchodování s lidmi se pracovníci a pracovnice Projektu Magdala věnují na celém území ČR. Kromě sociálně-právního poradenství a sociálně-terapeutického poradenství poskytují obětem i zprostředkování ubytování v režimu utajení. V roce 2014 byla zřízena Linka pomoci. Pracovníci Projektu zaznamenali asi 600 telefonických kontaktů (MV ČR, 2015).

2.2.3 Diakonie Českobratrské církve evangelické (dále Diakonie ČCE)

Diakonie ČCE pomáhá obchodovaným osobám od roku 2008. Ze svého původního zaměření, čímž byl monitoring situace a program primární prevence určený ke vzdělávání dětí v oblasti obchodování s lidmi, rozšířila Diakonie ČCE své aktivity o registrovanou pobytovou službu azylový dům. V roce 2014 poskytla tuto sociální službu celkem 57 osobám (MV ČR, 2015).

2.2.4 Mezinárodní organizace pro migraci (dále IOM)

Poslání IOM se od výše zmíněných organizací liší. V České republice působí od roku 1998 a hlavní aktivitou organizace v rámci spolupráce s MV ČR je koordinace dobrovolné repatriace, neboli dobrovolných návratů obchodovaných osob do zemí původu. V roce 2014 pomohla organizace zrealizovat 175 dobrovolných návratů (MV ČR, 2015).

3 OBCHOD SE ŽENAMI A PROSTITUCE

Ve třetí kapitole se budu věnovat tématu prostituce a souvislostem mezi obchodem se ženami a prostitucí. Účelem této kapitoly není pojednat o prostituci z historického hlediska. Vycházet budu z doby od vzniku samostatné České republiky. Z terminologického hlediska je pojem *prostituce* v současné době často nahrazován výrazy *poskytování sexuálních služeb* nebo také *práce v sexbyznysu*. Všechny tři termíny používám jako synonyma. V závěru kapitoly představuji detailní analýzu studie pojednávající o dopadu legalizace prostituce na obchodování s lidmi.

3.1 Definice prostituce

Definic prostituce existuje celá řada. Za touto pluralitou stojí podle mého názoru jednoduchá skutečnost, a sice to, že český právní řád prostituci nikterak neošetřuje a pojem tím pádem nijak nevymezuje. Kromě toho je prostituce pro mnoho lidí tématem citlivým a v definicích se tak častěji než u jiných jevů promítá osobní angažovanost. Výsledné definice v sobě následně obsahují určitou míru moralismu, feminismu, liberalismu nebo jiného směru, jenž odráží hodnotový postoj autora.

Pro svoji práci jsem si proto vybrala definici, kterou považuji za dostatečně neutrální a objektivní, a kterou uvádí ve své knize Milena Lenderová (2002). Prostituce je „.... *propůjčování vlastního těla k sexuálním úkonům s jinou osobou za úplatu, a to jak v přímém fyzickém kontaktu, tak prostřednictvím různých nástrojů...*”. Lenderová dále uvádí tři určující znaky prostituce. Jsou to:

- Chování prostitutky/prostituta, které má pro klienta sexuální význam a směřuje k uspokojení jeho přání a potřeb,
- Úhradu poskytovanou zákazníkem,
- Neutrální citový vztah mezi prostituující osobou a klientem.

Ačkoliv Milena Lenderová užívá ještě termín prostitutka/prostitut, v zahraniční i české odborné literatuře se od něj dnes už do velké míry ustoupilo. Namísto něj se hovoří o 1) sexuálně pracujících (z anglického termínu *sex workers*), 2) osobách poskytujících sexuální služby, 3) prostituovaných osobách, nebo 4) osobách v prostituci. Jednotlivé termíny

odráží to, jaký pohled na prostituci autorka/autor zastává, zda chápe prostituci jako povolání, které si osoba sexuálně pracující zvolila na základě vlastního rozhodnutí, nebo jestli je pro autora/autorku prostituce: „... *důsledkem genderové hierarchie a sexuální dominance...*”, tudíž jevem násilným a odporujícím požadavku rovnosti pohlaví (HAVELKOVÁ, BELLAK-HANČILOVÁ, 2014). Tamtéž (2014) je uvedeno, že v prvním případě se užívá termínů osoby sexuálně pracující a osoby poskytující sexuální služby, v případě druhém termínů prostituované osoby a osoby v prostituci.

Vzhledem k tomu, že mým hlavním zájmem v této práci jsou ženy, které jsou k prostituci nuceny proti své vůli, kloním se k užívání pojmu prostituované osoby nebo oběti obchodování s lidmi. Radikálně feministické stanovisko však nezastávám a nesdílím názor, že všechny ženy jsou obětmi násilí, jenž na nich páchají muži. Pro ženy, které se pro prostituci rozhodly dobrovolně a nejsou obětmi obchodování se ženami, se přikláním k liberálnímu stanovisku a užívání pojmu osoby poskytující sexuální služby.

K těmto pojmům se vrátím v kapitole č. 3.4, která pojednává o stávajících právních úpravách prostituce.

3.2 Formy prostituce

Prostituce je v odborné literatuře dělena podle různých kritérií, nejčastěji podle subjektu, který služby poskytuje, na prostituci ženskou, mužskou a dětskou, nebo podle místa, kde je placený sex nabízen a poskytován. Šídová et al. (2013) rozlišuje místa ještě podle toho, zda se jedná o služby poskytované „indoor” (za dveřmi) nebo „outdoor” (na ulici, parkovišti nebo u silnice), a tyto dále dělí na:

- Kluby. Ty většinou bývají označené neonem nebo poutačem u vstupu, proto jsou považovány za nejméně skrytou „indoor” formu prostituce.
- Priváty neboli soukromé byty pronajímané jednou či více pracovníci. Adresa privátů nebývá veřejně inzerovaná, klient se ji dozví po zatelefonování na inzerované číslo. Podle autorů jsou ženy pracující na privátech „... *ve větším riziku z hlediska případného násilí, není zde ‚ochranka‘, jako tomu bývá v sex klubech.*” (ŠÍDOVÁ et al., 2013).

- Eskortní služby. Vzhledem k tomu, že se jedná o služby, kdy pracovníce dojíždí za zákazníkem na dohodnuté místo, jsou podle mého názoru eskortní služby na pomezí „indoor” a „outdoor” služeb.
- Ulice, silnice a parkoviště. Podle Šídové et al. (2013) tvoří tato forma prostituce již pouze 10–12 % z celého segmentu sexbyznysu. Vzhledem k tomu, že pouliční prostituce je spojována s narušováním veřejného pořádku, obce a města se ji snaží pomocí vyhlášek regulovat a „... vyhnat za hranice svého území...”.

Tamtéž autoři uvádí, že: „Česká republika již nezažívá boom prostituce, zejména její pouliční formy, jako tomu bylo na počátku 90. let 20. století.” (ŠÍDOVÁ et al., 2013). Podle nich se prostituční scéna stále proměňuje, v dnešní době však jako nejvýraznější trend vidí prostituci v soukromých bytech, tzv. privátech. To potvrzuje i nejnovější Zpráva MV ČR z roku 2014, ve které se autoři vyjadřují podobně, když tvrdí, že: „... v roce 2014 bylo typickou formou poskytování sexuálních služeb v prostředí nočních erotických klubů, poskytování sexuálních služeb v tzv. privátech, popř. eskortní servis. Pouliční prostituce je dlouhodobě na ústupu.” (MV ČR, 2015).

Myslím si, že tuto skutečnost může pozitivně hodnotit veřejnost, pro kterou prostituce provozovaná viditelně představuje morální problém. Pro sociální pracovníce/pracovníky které/kteří se snaží nabídnout své služby ženám pracujícím v sexbyznysu, to však může naopak působit překážky. Zároveň se domnívám, že v tzv. privátech se hůře vyhledávají ženy, které jsou nuceny prostituci vykonávat proti své vůli. To potvrzuje zkušenost nejvýznamnější české nestátní neziskové organizace Rozkoš bez Rizika (dále R-R), jejíž cílovou skupinou jsou ženy pracující v sexbyznysu. Šídová et al. (2013) ve své studii píše, že: „... i v domě, kde má R-R své poradenské a zdravotnické centrum, existoval tajný privát, aniž by o tom zaměstnankyně R-R a majitelka domu věděly.”.

3.3 Odhadovaná data o rozsahu prostituce v ČR

O rozsahu prostituce vydává každoročně zprávy MV ČR, které vychází ze statistik nestátní neziskové organizace R-R a Policie ČR (dále PČR). R-R vydává svoje vlastní výroční zprávy, které nabízí volně ke stažení na svých webových stránkách.

Ve Zprávě (MV ČR, 2015) je uvedeno, že podle odhadů R-R poskytuje v ČR sexuální služby 10 000 až 13 000 žen. R-R a PČR se shodují v tom, že: „... *velké množství osob se aktivně nabízí jako „příležitostně“ prostituující...*” (MV ČR, 2015).

R-R také zaznamenala v rámci svého terénního programu poměrně velkou národnostní rozmanitost. Nejčastěji se setkala s osobami české národnosti (366 osob), dále nigerijské (36 osob), rumunské (25 osob), slovenské (23 osob) a bulharské (14 osob), v ojedinělých případech poté s osobami běloruské, kazachstánské, maďarské, italské a korejské národnosti (MV ČR, 2015).

3.4 Legislativní přístupy k regulaci prostituce

Snahy regulovat prostituci jasným zákonem se neobjevují jenom v České republice, tématem se zabývá většina zemí v Evropě. V médiích se často používá termín „legalizace prostituce“, což však bez jasného definování pojmu legalizace může mít zavádějící nebo mylný význam. Martina Tuleškovová píše, že: „... *proces legalizace prostituce nás jako společnost přímo nenutí zvolit jeden určitý přístup v „řízení“ tohoto sociálně patologického jevu. Pojem legalizace souvisí pouze s povolením vykonávat takovou prostituci, která by splňovala kritéria zdravotní, sociální a kriminologické prevence, a zároveň by přinesla možnost legitimního zapojení prostituujících osob do ekonomického systému společnosti.*” (TULEŠKOVÁ, 2008, str. 34). Proti užívání termínu legalizace prostituce pro bezbřehé povolení všech způsobů prodeje sexu se v podobném duchu jako Tuleškovová vyjadřuje i organizace R-R. Ve své publikaci píše, že legalizaci prostituce lze chápat jako systém, který „... *povoluje nějakou formu prostituce, ať už za pomoci speciálního zákona a regulačních opatření pro osoby, které poskytují placené sexuální služby (např. povinné registrace těchto osob, speciální daňové odvody aj.), či bez nich.*” (ŠÍDOVÁ et al., 2013).

Mluví-li se tedy v České republice o legalizaci prostituce, je tím v praxi myšleno přiklonění se k jednomu ze dvou v dnešní době často diskutovaných přístupů, které stát může ve věci prostituce zvolit. První přístup *kriminlizuje* poptávku po komerčních sexuálních službách, tedy klienta, nikoliv osoby nabízející sexuální služby. Druhý přístup *dekriminlizuje* nabídku komerčních sexuálních služeb a prostituce se tak stává legální pracovní činností stejně jako je legální poptávka těchto služeb. Přesto, že právních úprav existuje více, politické a veřejné debaty oscilují v současnosti převážně mezi těmito dvěma směry. Pro přehlednost si zde

dovolím ve stručnosti shrnout všechny právní úpravy, více se však v textu budu věnovat hlavně dvěma výše zmíněným. Následující přehled právních úprav vychází z textu Blanky Bellak-Hančilové (autorka citované kapitoly), která porovnála právní úpravy prostituce v 17 zemích Evropské unie (dále EU) (HAVELKOVÁ, BELLAK-HANČILOVÁ, 2014, str. 47 – 49).

3.4.1 Prohibice (kriminalizace) prostituce

Účelem této úpravy je vymýtit prostituci, neboť je považována za škodlivou, nežádoucí a nepřijatelnou pro společnost. Kriminalizovány jsou proto všechny subjekty účastníci se prostituce, ať už se jedná o osoby poskytující sexuální služby, klientelu nebo prostředníky a prostřednice (kuplíře a kuplířky). Prohibici uplatňuje většina států USA a většina zemí Středního východu.

3.4.2 Kriminalizace poptávky po komerčních sexuálních službách

Ideologicky je tato právní úprava zakotvena v radikálním feminismu, který zastává pozici proti sexuální dominanci mužů nad ženami. Prostituci vidí jako projev patriarchální dominance mužů nad ženami a z důvodu násilí páchaného muži na ženách jako společensky nežádoucí. Kriminalizováni jsou kuplíři/kuplířky a klientela. Ženy poskytující sexuální služby vnímá tato právní úprava na rozdíl od prohibice jako oběti, nikoliv jako pachatelky trestné činnosti. Právní úprava je známá ze Švédska, proto bývá mimo jiné nazývána termínem „švédský model“ (HAVELKOVÁ, BELLAK-HANČILOVÁ, 2014).

3.4.3 Dekriminalizace s omezujícími opatřeními státu

Zastánci této právní úpravy vidí prostituci spíše ne jako práci, ale jako činnost neodstranitelnou, nežádoucí a patologickou. Kriminalizovat samotné poskytování komerčních sexuálních služeb však zastánci tohoto přístupu neschvalují. Kriminalizaci považují za neefektivní a nespravedlivou a spíše se pomocí této právní úpravy snaží prostituci a další negativní jevy s ní spojené omezit. Jak již bylo řečeno, postavení osob poskytujících komerční sexuální služby přístup nekriminalizuje, zároveň je ale třeba dodat, že se ani nesnaží o zlepšení jejich postavení. Ženy mohou být podle Bellak-Hančilové (autorka citované kapitoly) pova-

žovány jak za oběti, tak za aktéry jednající z vlastní vůle (HAVELKOVÁ, BELLAK-HANČILOVÁ, 2014).

Například v ČR, jejíž nynější právní úprava je nejvíce podobná právě této, mohou obce vydávat obecně závazné vyhlášky, které omezují výkon prostituce na veřejných prostranstvích. K tomu jim slouží zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, a podle mého názoru je to právě obec, kdo rozhoduje, zda bude žena vnímána jako oběť, nebo aktérka jednající z vlastní vůle. Zákon totiž umožňuje obcím vydávat závazné vyhlášky, které stanovují místo a čas, kdy je možné poskytovat komerční sexuální služby, zároveň může pomocí vyhlášky vyhradit místa, kde jsou tyto činnosti zakázány (zákon č. 128/2000 Sb.).

Bellak-Hančilová (2014) ještě dodává, že ženy sice nejsou kriminalizovány za poskytování sexuálních služeb za úplatu, ale i tak bývají stíhány za pomoci jiných právních norem, například za rušení veřejného pořádku. Klientela postihována být může, zpravidla se to však neděje. To podle mého názoru rovněž ukazuje, jak tenká je hranice mezi ženou-obětí a ženou-aktérkou. Prostituce je rizikové povolání a ženy se stávají obětmi násilí častěji než u jiných povolání. V případě, že se žena stane obětí sexuálního násilí a následně se bude chtít obrátit na PČR, s takto nastaveným systémem se ocitá v moci osoby, na kterou se obrátí. Záleží pouze na libovůli příslušníka/příslušnice Policie ČR, zda bude mít „chuť“ se případu věnovat, nebo jej odmítnout.

R-R uvádí, že jen malá část klientek se osmělí nahlásit trestnou činnost, která na nich byla spáchána, a pokud se tak v ojedinělých případech stalo, klientky se setkaly spíše s negativním postojem příslušníků/příslušnic PČR. Jedna klientka R-R uvedla, že při snaze nahlásit PČR hrubé násilí, kterého se na ní dopustil zákazník, jí bylo řečeno, že *„si za to může sama a že tam neměla co dělat“*, jelikož v místě, kde klientka nabízela své služby, platí místní vyhláška proti prostituci (ŠÍDOVÁ et al., 2013). Tímto případem jsem chtěla demonstrovat, jak tenká je hranice mezi ženou-obětí a ženou-aktérkou. Další neblahé dopady této právní úpravy uvedu v kapitole č. 3.6.

3.4.4 Legalizace a regulace prostituce coby výdělečné aktivity (práce)

Tato pragmatická právní úprava pohlíží na prostituci jako na specifickou výdělečnou činnost, na kterou se váží další negativní jevy. Za účelem jejich eliminace se snaží prostituci regulovat, například zabezpečením veřejného pořádku, morálky, zdraví atd. V rámci této

právní úpravy jsou legální všechny subjekty - osoby poskytující sexuální služby, kuplíři/kuplířky i klientela. Dnes se takto ošetřená prostituce najde zřídka, ale ještě na přelomu 19. a 20. století tomu tak bylo například v českých zemích (HAVELKOVÁ, BELLAK-HANČILOVÁ, 2014).

3.4.5 Dekriminalizace/legalizace jako forma práce

Společně s tzv. švédským modelem je v současné době tato právní úprava druhou nejdiskutovanější v Evropě. Bellak-Hančilová (autorka citované kapitoly) uvádí, že jejími ideologickými východisky jsou liberální feminismus a pragmatismus. Termín prostituce nahrazuje termín sex work neboli sexuální práce. Právě slovem *práce* bývá zdůrazněno, že jde o legitimní výdělečnou činnost. Jedná se o jedinou právní úpravu, která se snaží cíleně zlepšit postavení sexuálně pracujících, přispět k dodržování jejich práv a profesi jako takovou destigmatizovat. Zisky podléhají zdanění a stejně tak účast na zdravotním a sociálním pojištění je povinná. Osoby poskytující sexuální služby pracují jako zaměstnanci/zaměstnankyně nebo osoby samostatně výdělečně činné (dále OSVČ). Kuplíři/kuplířky jsou legální, pokud vše probíhá v souladu s právním řádem a stejně tak je tomu i u klientů/klientek (HAVELKOVÁ, BELLAK-HANČILOVÁ, 2014).

3.5 Současná legislativa v ČR

V českém právním řádu zatím nedošlo k žádné právní úpravě prostituce, k definování pojmu prostituce ani jejího provozování. Vzhledem k tomuto právnímu vakuu není prostituce sama o sobě trestně postižitelná. Trestní zákoník postihuje pouze některé doprovodné jevy, které s prostitucí souvisí, jako je například obchodování s lidmi, kuplířství, šíření nakažlivé choroby a jiné. Z výše popsaných právních konceptů se český postoj tedy blíží nejvíce tzv. dekriminalizaci s omezujícími opatřeními státu (viz kap. č. 3.5.3).

Přestože právní úprava prostituce v ČR zatím chybí, zmínky o ní najdeme v zákoně č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, který tuto činnost z režimu živnostenského podnikání vylučuje.

Pokus o její regulaci můžeme spatřovat i v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, který říká, že podle ustanovení § 10 odst. 1 písm. a) může obec v samostatné působnosti ukládat povinnosti k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku

obecně závaznou vyhláškou. Konkrétně pak může stanovit, že činnosti, které narušují veřejný pořádek v obci nebo jsou v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku, lze vykonávat pouze na místech a v čase, které určuje obecně závazná vyhláška. Zároveň může obec stanovit místa, kde budou takové činnosti vykonávány (ZHMP, 2014).

3.5.1 Návrh zákona o regulaci prostituce

Poslední a zatím nejvýraznější pokus o regulaci prostituce se udál v roce 2014, kdy hlavní město Praha předložilo Poslanecké sněmovně parlamentu České republiky (dále PS PČR) Návrh zákona o regulaci prostituce (dále také „Návrh“). Návrh prošel prvním čtením, následně byl předán petičnímu výboru, který jej v říjnu 2014 doporučil zamítnout (PS PČR, 2016). Od té doby „leží“ v PS PČR.

V důvodové zprávě Návrhu čteme, že zákon přispívá k: „... *eliminaci narušování veřejného pořádku, ochraně mravnosti, eliminaci zdravotních rizik (...) a řešení či omezení dalších problémů souvisejících s prostitucí.*” (ZHMP, 2014, str. 34). Reakce sociálních pracovníků/pracovníků a některých odborníků/odborníků z oborů práva a veřejných politik však vypovídají o zcela opačném dopadu nové právní úpravy.

V úvodu Návrhu stojí zákaz prostituce na veřejných prostranstvích (§ 4) a její přesunutí do „zařízení“ (§ 18) nebo do „prostoru“ (§ 25), čímž dojde k legalizaci sex-klubů a tzv. privátů. Podle Havelkové by ale absolutní zákaz pouliční prostituce k jejímu vymýcení nepřispěl, naopak: „... *prostituce [by] v obcích pokračovala, ale osoby v prostituci by byly v ilegality... za druhé [prostituce] by byla vytlačena mimo území obcí... do průmyslových zón, na dálkové komunikace, na lesní cesty atd.*” (HAVELKOVÁ, BELLAK-HANČILOVÁ, 2014, str. 110). Havelková (autorka citované kapitoly) tamtéž uvádí, že takový odsun s sebou nese velká bezpečnostní rizika, což podle ní dokládají mnohé zahraniční i české zkušenosti, které ve své publikaci uvádí. Plošným zákazem pouliční prostituce tak dojde k ještě většímu ohrožení převážně čtyř (již tak marginalizovaných) skupin osob, které se touto formou prostituce živí. V českém kontextu se jedná o osoby z romských komunit, migranty a migrantky, matky samoživitelky a mladé ženy a muže opouštějící ústavní výchovu (HAVELKOVÁ, BELLAK-HANČILOVÁ, 2014, str. 90).

Dále § 7 definuje povinnost osob v prostituci vlastnit oprávnění k provozování prostituce (dále jen „oprávnění“), kteréžto osoba poskytující sexuální služby prokáže

průkazem k provozování prostituce (dále jen „průkaz“). K získání oprávnění, které by podle návrhu vydával kterýkoliv úřad, musí být žádající osoba 1) starší osmnácti let, 2) plně svéprávná, 3) bezúhonná, 4) zdravotně způsobilá k provozování prostituce, 5) účastníkem zdravotního pojištění.

Doba platnosti oprávnění je 1 rok ode dne jeho vydání, přičemž úřad může oprávnění na žádost prodloužit vždy o jeden rok, splňuje-li žadatel/žadatelka výše zmíněných pět podmínek. V praxi to může znamenat, že osoby, které doposud před okolím svoji profesi tajily, budou nuceny vystoupit z anonymity a každoročně se hlásit na příslušném úřadě. Podle výzkumu R-R *O nás, ale s námi*, kterého se účastnilo 162 klientek (sexuálních pracovníc) organizace a který zjišťoval jejich postoje k jednotlivým paragrafům zákona, 67 % respondentek nesouhlasilo s vyžadováním oprávnění k provozování prostituce. Právě obavy z prozrazení se objevovaly v komentářích: „*Oprávnění je problém, protože co vědí tři, vědí všichni... už devět let to tajím a nepřivádím rodinu do hanby.*” (ŠÍDOVÁ et al., 2013).

Kromě vystoupení z anonymity před úřady návrh rovněž stanovuje, že získaný průkaz je osoba oprávněná k provozování prostituce povinna na požádání předložit na místě osobě, která hodlá využít nebo využila jejích služeb (§ 17, odst. 2, písm. b). Doposud většina osob poskytujících sexuální služby mohla vystupovat pod přezdívkou, a chránit tak svoje citlivé osobní údaje. Havelková (2014, str. 108) navíc upozorňuje na nevyváženost návrhu, kdy obdobnou povinnost (například předložit občanský průkaz) zákon nestanovuje klientovi, ale pouze sexuálním pracovníkům/pracovnicím. „*Zatímco [sexuální pracovník/pracovnice] jsou vystaveny riziku zneužití osobních údajů, klient zůstává v anonymitě.*”

Silně regulační charakter návrhu vrcholí § 31 a § 32, kde stojí, že Ministerstvo průmyslu a obchodu spravuje „registr“, v němž se evidují údaje o osobách oprávněných k provozování prostituce a jejich průkazech a údaje se uchovávají po dobu 10 let od zániku oprávnění.

V neposlední řadě je návrh značně represivní a to převážně k sexuálním pracovníkům/pracovnicím. V § 39 a § 40 definuje návrh přestupky a správní delikty osob provozujících prostituci a klientů. Zatímco klient se může dopustit pouze jednoho přestupku (využije prostituce na místech nebo v době, kde a kdy je to zakázáno, nebo mimo místa, kde je držitel oprávnění k provozování prostituce oprávněn, § 39, odst. 1 písm. b), za který mu lze uložit pokutu do 15 000 Kč, osoby provozující prostituci se mohou dopustit až devatenácti přestupků a správních deliktů, za které jim lze uložit pokutu do výše 2 000 000 Kč

(§ 39 odst. 2). Havelková (autorka citované kapitoly) proto tvrdí, že: „... *stanovení sankcí v návrhu je jak neadekvátně represivní, tak diskriminační.*” (HAVELKOVÁ, BELLAK-HANČILOVÁ, 2014, str. 112).

3.6 Současný názor odborníků na regulaci prostituce v ČR

V kapitole 3.4 jsem představila právní úpravy prostituce. Zároveň jsem uvedla, že v Evropě dnes státy volí převážně mezi tzv. švédským modelem (kriminalizace poptávky) nebo modelem liberalizace prostituce a jejího uznání jakožto legitimní práce (sex work). Přestože se oba přístupy liší, jeden zásadní cíl mají společný, a sice posílení práv osob poskytujících komerční sexuální služby.

Současný návrh zákona (srov. kap. 3.5) se podle některých českých odborníků a odbornic zabývajících se problematikou prostituce v ČR o posílení práv osob v prostituci nesnaží, ba naopak. Jana Smiggels Kavková, politoložka a ředitelka neziskové organizace Fórum 50 %, se problematikou regulace prostituce dlouhodobě zabývá a pravidelně se k situaci v ČR vyjadřuje. V otevřeném dopisu poslancům a poslankyním v roce 2014 napsala, že: „... *cílem jakékoliv zákonné úpravy v Evropě je pomoc těm, kdo jsou v rámci systému nejvíce ohroženi. Návrh, který předložil Magistrát hlavního města Prahy, jde zcela proti tomuto trendu.*” (SMIGGELS KAVKOVÁ, 2014).

V předchozí kapitole jsem uvedla, že k získání oprávnění se musí žadatel/žadatelka prokázat jako zdravotně způsobilý/způsobilá k vykonávání prostituce. V praxi to pak znamená, že osoby poskytující sexuální služby se mají podrobovat pravidelným povinným zdravotním prohlídkám, které jsou hrazeny žadatelem/žadatelkou. Zatímco v důvodové zprávě návrhu zákona stojí, že: „*Velkým pokrokem oproti dosavadnímu stavu bude omezení zdravotních rizik, neboť osoby vykonávající prostituci budou muset absolvovat pravidelné zdravotní prohlídky.*” (ZHMP, 2014, str. 61), ze zahraničních výzkumů (např. GAFFNEY sec. cit. in ŠÍDOVÁ et al., 2013) však vyplývá, že povinné zdravotní prohlídky mají opačný než zamýšlený efekt. Zákazníci pod dojmem, že pracovnice jsou zdravé, mohou vyvíjet větší tlak na poskytnutí sexu bez ochrany, čímž v konečném důsledku vystavují většímu riziku sebe i sexuální pracovníky/pracovnice. Šídová et al. (2013) k tomu dodává, že i osoby formálně zdravotně způsobilé mohou být infekční. Některá onemocnění lze zjistit až po několika měsících od proniknutí infekce do těla, proto před pohlavně přenosnými infekcemi neochrání

časté prohlídky, ale dodržování zásad bezpečného sexu. Proti povinnému testování tzv. rizikových skupin, prováděnému v zájmu ochrany veřejného zdraví, vystupuje i Světová zdravotnická organizace. R-R a další nevládní organizace hodnotí navrhovaný zákon jako zcela nevyhovující pro sexuální pracovníky/pracovnice a uvádí, že kromě vysokých sankcí návrh osoby k registraci nikterak nemotivuje (ŠÍDOVÁ et al., 2013, str. 64–67).

O poznání méně kriticky se odborníci a odbornice vyjadřují k návrhu zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb, který byl vládě předložen v roce 2013 poslancem Viktorem Paggiem a na jehož přípravě se podílely i neziskové organizace R-R, La Strada, Otevřená společnost a další. Návrh Paggia je stručný (oproti návrhu ZHMP, který obsahuje 28 stran, má tento strany pouze dvě) a netají se tím, že se inspiroval právními úpravami v západních zemích, především pak v Nizozemí a Německu. V důvodové zprávě návrhu čteme, že hlavním cílem navrhované právní úpravy je: 1) „... *otevřeně prohlásit prostituci za legální...*“, dále 2) jasně rozlišit mezi prostitucí nucenou a dobrovolnou a redefinovat pojem kuplířství, 3) zdůraznit pravomoc samospráv regulovat prostituci vlastní normotvorbou a řešit tak situaci na míru tomu kterému území a 4) zvýšit zdravotní ochranu osob poskytujících sexuální služby (PAGGIO, 2013, str. 3). Po vzoru německého zákona o regulaci právních vztahů osob v prostituci (Prostitutionsgesetz, dále jen ProstG) návrh Paggia (2013, str. 5) stanovuje, že: „... *dohoda o sexuálním aktu za úplatu není proti dobrým mravům, takže platba za ni je vymahatelná u soudu.*“ Tamtéž říká, že: „*Své příjmy budou prostitutky danit stejně jako jiní podnikatelé, kteří jsou vykonavateli nezávislých povolání.*“ Například R-R (ŠÍDOVÁ a kol., 2013, str. 66) toto oceňuje a říká, že oproti předchozím návrhům, které nahlížely na prostituci pouze jako na sociálně patologický jev, návrh Paggia si všímá zájmů osob pracujících v prostituci. Pro hlubší porozumění návrhu poslance Paggia proto německý zákon ProstG ve čtvrté kapitole představím.

3.7 Souvislost mezi prostitucí a obchodováním se ženami za účelem sexuálního vykořisťování

Vztahem mezi prostitucí a obchodem se ženami se věnovalo v uplynulých 20 letech mnoho vědkyň/vědců, které/kteří zároveň vyprodukovaly/i velké množství odborných článků. Podle Weitzera (2014) je ale jen velmi malá část textů založená na skutečných datech (srov. kap. č. 1.5). Tamtéž píše, že výzkum o rozsahu sexuálního vykořisťování probíhá

na dvou rovinách, a sice na tzv. 1) velké škále (*macrolevel research*) 2) malé škále (*microlevel research*), tedy – zjednodušeně řečeno – autoři/autorky pracují jak s globálními daty, tak s daty lokálními.

Doposud největší kvantitativní analýzu v této oblasti provedla trojice autorů Cho, Dreher a Neumayer (CHO et al., 2013). Autoři se pokusili zjistit, zda země, ve kterých je prostituce legální, vykazují vyšší či nižší míru výskytu obchodu s lidmi než země, ve kterých je prostituce kriminalizovaná. Autoři zanalyzovali statistiky UNODC z roku 2006 a celkem porovnali 130 zemí. Došli k závěru, že: „... země, ve kterých je prostituce legální, se potýkají se zvýšeným přílivem obchodovaných osob.” (CHO et al., 2013). Jejich zjištění vyvolalo mnoho reakcí od zcela souhlasných až po zcela odmítavé. Osobně považuji studii za unikátní svého druhu a pro účely této práce relevantní i zajímavou, a proto ji v následující kapitole blíže představím.

3.7.1 Dopad legalizace prostituce na obchodování s lidmi podle autorů Cho et al. (2013)

Článek Cho et al. (2013) se pokouší zjistit, zda legalizace prostituce zvyšuje míru obchodování s lidmi, a to jak po teoretické stránce, tak pomocí statistické analýzy globálních dat.

Cho et al. (2013) se odkazují na dvě podobné a dosud jediné kvantitativní studie: Akee et al. (2010) analyzovali rovněž globální data, a srovnávali vždy dvojice zemí, u kterých odhadli, zda obchodování s lidmi probíhá či ne – autoři žádnou spojitost mezi legalizací prostituce a mírou obchodování s lidmi nezjistili. Problém Akee et al. (2010) však byl, že jejich vysvětlovaná proměnná byla binomická (ano/ne), což obvykle vede ke ztrátě informace a rozmlžení jemnějších vztahů (CHO et. al., 2013). Druhá srovnatelná studie pochází od autorů Jakobsson a Kotsadam (2013), kteří za použití dat ze 31 evropských zemí zjistili signifikantní pozitivní vztah mezi legalizací prostituce a mírou obchodování s lidmi. Je otázkou, zda lze takové zjištění zobecnit na celý svět.

Cho et al. (2013) představují dva teoretické mechanismy, kterými může legalizace prostituce ovlivnit míru obchodování s lidmi. Oba mechanismy předpokládají, že legalizace prostituce velmi pravděpodobně zvedne jak poptávku (počet osob kupujících sexuální služby), tak i nabídku (počet osob poskytujících sexuální služby). Klíčový rozdíl však je v tom, odkud se budou tyto osoby rekrutovat.

První mechanismus nazývají Cho et al. (2013) *efekt substitute* (z angl. „substitution effect“). Kdokoliv se pokusí profitovat z nově nastoleného legálního prostředí v daném státu, nebo kdo se pokusí legalizovat své dosud nelegální sexuální služby, bude pravděpodobně rekrutovat sexuální pracovnice/pracovníky z řad občanek/občanů takového státu, případně z legálně pobývajících cizinců a cizinek. Jakýkoli pokus využívat nelegálního obchodu s lidmi může totiž ohrozit nově nabytý legální status podniku. Tento mechanismus tedy předpokládá, že legalizace prostituce povede ke *snížení* míry obchodování s lidmi, a že nelegální obchodování sexuální pracovníci a pracovnice budou postupně nahrazeni/y (substituováni/y) legálními a dobrovolnými pracovníky.

Druhý mechanismus nazývají Cho et al. (2013) *efekt velké škály* (z angl. „scale effect“). Legalizace prostituce nesníží podíl nelegálních obchodovaných pracovníků na nulu. Legalizace prostituce tedy zvětší škálu (míru, rozsah) celého sexuálního průmyslu a poptávka bude v důsledku toho tak veliká, že naroste i počet nelegálně obchodovaných sexuálních pracovníků a pracovnic. Prvním důvodem může být, že legální cesty nebudou postačovat k uspokojení poptávky, neboť jak autoři argumentují, prostituce zřejmě nebude patřit mezi atraktivní povolání ani po legalizaci. Druhým důvodem je, že někteří vykořisťovaní jedinci jsou příliš výhodnou kořistí i v době legalizace – kuplíři/kuplířky mohou totiž vykořisťovaným pracovníkům odebrat větší podíl výdělku než legálním pracovníkům, což činí nelegální obchod s lidmi atraktivní i v době legalizace. Třetím důvodem je, že někteří klienti mohou preferovat exotické sexuální pracovnice z geograficky vzdálených zemí, jejichž občané mají obtížný legální přístup na pracovní trh země s legální prostitucí.

Cho et al. (2013) pak testují souvislost mezi legalizací prostituce a mírou obchodování s lidmi pomocí průřezové kvantitativní analýzy globálních dat UNODC (tzv. cross-sectional quantitative research). Autoři testují výše uvedené mechanismy nepřímo, tedy pomocí pátrání po statistickém vztahu mezi legalizací a obchodováním. Přítomnost nebo nepřítomnost takového vztahu pak Cho et al. (2013) interpretují jako podporu pro efekt velké škály, nebo pro efekt substitute.

Cho et al. (2013) shromažďují data na úrovni 130 relativně ekonomicky vyspělých států – relativně chudé země jsou z analýzy vyřazeny. Rovněž autoři zohledňují potenciální zavádějící efekty (vymahatelnost práva v dané zemi, politický režim, podíl katolíků, hrubý domácí produkt měřeno na obyvatele, hustotu zalidnění dané země a kontinent, na kterém se

daná země nachází). Vše pak analyzují a ukazují, že po zohlednění všech možných zavádějících efektů je v datech detekovatelný průkazný vztah mezi legalizací prostituce a mírou obchodování s lidmi. Tento průkazný vztah pak Cho et al. (2013) interpretují jako indikaci efektu velké škály (viz výše), a vyvozují tak závěr, že legalizace prostituce zvyšuje míru obchodování s lidmi.

Cho et al. (2013) nakonec ještě doplňují svoji kvantitativní analýzu o tři případové studie, ve kterých rozebírají stav prostituce „před“ změnou legislativy a „po“ ní ve Švédsku, Dánsku a Německu. Dochází k závěru, že kvůli nedostatku dat není možné kriminalizaci prostituce ve Švédsku spolehlivě spojit ani s nárůstem, ani s poklesem míry obchodování s lidmi. V Dánsku patrně k žádné změně míry obchodování s lidmi nedošlo, a to navzdory tomu, že Dánsko liberalizovalo (nicméně nelegalizovalo) svoji legislativu týkající se prostituce. Poslední případ je Německo, které prostituci legalizovalo, a podle autorů to vypadá, že v Německu k nárůstu nelegálního obchodování s lidmi došlo (CHO et al., 2013).

3.7.2 Kritika článku autorů Cho et al. (2013)

Jak jsem psala již výše, studie je podle některých autorů/autorek zavádějící. Dettmeijer-Vermeulen et al. (2013) uvádí, že: „*V první řadě je článek založen na průřezovém kvantitativním výzkumu (cross-sectional quantitative research), což neumožňuje zjistit, zda legalizace prostituce zvyšuje míru obchodování s lidmi. Nalézt odpověď by znamenalo porovnat jak viditelný obchod s lidmi, tak i neviditelný, a to za pomoci kvantitativního i kvalitativního výzkumu.*”.

Podle Weitzera (2014) problém leží v tom, že Cho et al. (2013) provedli výzkum na příliš velké škále a navíc data UNODC, která použili, pochází z různých zdrojů (vláda, média, nestátní neziskové organizace, mezinárodní organizace a jiné) (WEITZER, 2014). Weitzer varuje před velkoškálovým výzkumem a říká, že důležitější je výzkum prováděný na mikroškále, tedy na úrovni obcí, měst a regionů v rámci jedné konkrétní země. Podle něj pouze takový výzkum odráží realitu (WEITZER, 2014).

Podle Dettmeijer-Vermeulen et al. (2013) by bylo potřeba porovnat více států a provést více případových studií, aby bylo možné výsledky vztáhnout na mezinárodní úroveň a konstatovat, jak spolu legalizace prostituce a obchod s lidmi souvisí.

Osobně považuji argument Weitzera (2014) za slabý. Výzkum prováděný na úrovni států je v dnešní době běžný, obzvláště, jedná-li se o výzkum týkající se politiky a legislativních změn. Problematika obchodování s lidmi je jev globální, a proto si podle mého názoru velké srovnávající výzkumy žádá.

Výsledky studie jsem pro získání dalšího pohledu konzultovala se statistikem a odborníkem na velkoškálový výzkum Petrem Keilem, který působí na univerzitě v Lipsku. Podle jeho názoru je studie Cho et al. (2013) zpracovaná velmi kvalitně, závěr studie je ale potřeba přinejmenším korigovat. Podle Keila se zdá, že legalizace prostituce opravdu může, na globální úrovni, zvyšovat míru obchodování s lidmi; toto se však jeví jako slabé, zejména v porovnání s ostatními vlivy jako jsou například demokratičnost politického režimu, vymahatelnost práva, hrubý domácí produkt, nebo kontinent. Tyto proměnné se podle Keila dohromady jeví jako mnohem silnější prediktory míry obchodování s lidmi než legalizace prostituce (KEIL, ústní sdělení dne 15.5.2016) (srov. kap. č. 6.6.4).

4 NĚMECKO A LEGALIZACE PROSTITUCE

Ve čtvrté kapitole popisují problematiku prostituce ve Spolkové republice Německo (dále také Německo). V roce 2002 přijala země zákon o prostituci, čímž došlo k zásadním změnám v pohledu na tento fenomén. Cílem kapitoly je zákon popsat, uvést hlavní změny, které přinesl v praxi, a rovněž zjistit, jak je hodnocen odbornou veřejností dnes – po více než 13 letech od svého zavedení do praxe. Dále v této kapitole představím připravovanou legislativní alternativu v podobě aktuálního návrhu nového zákona, jenž vznikl jako odpověď na kritiku zákona z roku 2002.

4.1 Prostituce ve Spolkové republice Německo a přijetí zákona ProstG

Důležitým milníkem v nahlížení prostituce v Německu byl rok 2002, kdy vstoupil v platnost federální zákon o regulaci právních vztahů osob v prostituci (Prostitutionsgesetz, dále jen ProstG). Do té doby byla prostituce povolena, platila však za činnost přičící se dobrým mravům. Podle R-R (ŠÍDOVÁ et al., 2013) lze situaci před přijetím zákona přirovnat k současné situaci v ČR, kde prostituce není zakázána, je ale zatížena omezeními a sankcemi. Podobně jako v ČR dnes se i v Německu dělo to, že podniky byly evidovány jako penziony, jejichž příjem plynul z pronájmu pokojů, nebo jako bary. Diskuse o vhodné úpravě byly v Německu vedeny od 80. let minulého století, Německá profesorka Rahel Gugel zabývající se právem v sociální práci říká, že: „... *přijetím ProstG došlo ke změně paradigmatu. Zatímco to dřívější spočívalo v ,ochraně před prostitucí‘, současné paradigma se vyznačuje ,ochranou v prostituci‘ a respektováním osob, které se rozhodnou pro práci v sexbyznysu.*” (GUGEL, 2011, str. 80). Tamtéž autorka (2011) uvádí, že cílem reformy bylo zlepšení právního a sociálního postavení osob poskytujících sexuální služby a dále zlepšení jejich pracovních podmínek. R-R (2013) navíc dodává, že přijetí zákona mělo za cíl: „... *vzít kriminálním průvodním jevům půdu pod nohama...*”, což je podle mého názoru ošetřeno v druhém paragrafu tohoto zákona (viz níže) (LEOPOLD, sec. cit. in ŠÍDOVÁ et al., 2013).

ProstG obsahuje pouze tři paragrafy a nalézt ho lze na stránkách Spolkového ministerstva spravedlnosti (Bundesministerium der Justiz, dále BMJV). Paragrafy mají následující znění (BMJV, 2002):

Podle § 1 vzniká prostituujícím osobám po poskytnutí dohodnutých sexuálních služeb právní nárok na odměnu, která byla předem sjednána. Stejný nárok vzniká i osobám, které poskytují sexuální služby v rámci zaměstnaneckého poměru na předem sjednané časové období. V § 2 se dále stanovuje, že nárok na odměnu nelze převést nebo postoupit na jinou osobu, odměna je tedy určena pouze té osobě, která službu poskytla. Závěrečný § 3 stanovuje možnost vykonávat prostituci v pracovněprávním vztahu a zaměstnavateli uznává omezená práva vydávat pracovní nařízení k obsahu pracovní činnosti.

Ze zákona tedy vyplývá, že sexuální pracovníci a sexuální pracovnice mohou poskytovat sexuální služby buď v zaměstnaneckém poměru, nebo v rámci samostatně výdělečné činnosti. R-R (ŠÍDOVÁ et al., 2013, str. 14) uvádí, že v obou případech se na pracovníky a pracovnice vztahuje daňová povinnost. Výše a způsob odvodu pro sexuální pracovnice a pracovníky se pak v jednotlivých spolkových zemích liší, obecně však platí, že osoby mohou odvádět daně buď 1) samostatně, nebo 2) prostřednictvím provozovatele podniku. Ten po dohodě s finančním úřadem vybírá od svých pracovníků a pracovnic paušální daň, kterou je povinen zasílat úřadu. R-R tamtéž (2013, str. 17) uvádí, že částky se liší podle lokality a pohybují se v rozmezí 7,5 - 30 eur za den. Někteří autoři ale tuto paušální daň kritizují (např. HYDRA, 2011) a upozorňují na daňovou diskriminaci. Argumentují tím, že jiná povolání paušální daň platit nemusí, a tedy osoby pracující v sexbyznysu a provozovatelé/provozovatelky podniků jsou preventivně podezírány z daňových úniků.

O tom, zda provozovatelé/provozovatelky odvádějí vybrané částky v plné výši, se v současné době v německých médiích vede debata. Dne 14. dubna 2016 informovala média o policejní razii (např. Der Spiegel, 2016), která předchozího dne proběhla v jednom z největších berlínských sex klubů „Artemis”. Provozovatelé klubu byli zadrženi a obviněni z obcházení povinnosti odvádět sociální pojištění ze mzdy sexuálních pracovníků a pracovnic. Podle státního žalobce tak provozovatelé činili (nebo lépe nečinili) od roku 2006 a státu dluží celkem 17,5 miliónů eur (Der Spiegel, 2016). Podle Berlínského rozhlasu (dále RBB) šlo o již druhou policejní razii v Berlíně ve stejném týdnu. V obou případech se jednalo o odhalení

případ organizovaného zločinu, jenž spočíval v krácení státu na daních a v obchodování s lidmi (RBB, 2016).

K zákonu ProstG a změnám, které přinesl, je pro úplnost potřeba dodat, že sexuálním pracovníkům a sexuálním pracovnícím neukládá povinnost prokazovat svoji zdravotní způsobilost (srov. kap. 3.5.1). Povinná zdravotní vyšetření byla v Německu zrušena zákonem z roku 2001 (zákon o ochraně před infekcemi) a došlo tím k: „... odklonu od represivní formy k akceptující nízkoprahové formě, která poskytuje cílové skupině poradenskou a sociální pomoc.” (ŠÍDOVÁ et al., 2013).

Berlínská organizace pomáhající osobám v prostituci – Hydra e.V. – ještě uvádí, že přijetím ProstG bylo těmto osobám umožněno se sociálně pojistit, přičemž do sociálního pojištění v Německu patří pojištění v době nezaměstnanosti, nemoci a důchodu (HYDRA, 2015).

4.2 Kritika ProstG

Nejen podezření z krácení státu na daních spustilo vlnu kritiky zákona. Právě odhalené případy obchodování s lidmi daly podnět odpůrcům a odpůrkyním ProstG. Jejich kritické hlasy se koncentrovaly a sílit začaly v roce 2013. Sonja Dolinsek, historička zabývající se tématem prostituce a obchodování s lidmi, říká, že: „... opozice se začala formovat kolem Alice Schwarzer a jejího feministického magazínu *Die EMMA*.” (DOLINSEK, 2016) Alice Schwarzer je stoupenkyní tzv. švédského modelu, který se vyznačuje kriminalizací poptávky a nezastává názor, že osoby nabízející komerční sexuální služby tak mohou činit dobrovolně (srov. kap. č. 4.2). Společně s dalšími feministickými kruhy a s angažovanými novináři/novinářkami z týdeníku *Der Spiegel* a deníku *Die Welt* rozpoutala robustní debatu o prostituci a obchodu se ženami (DOLINSEK, 2016). Článek v *Der Spiegel* (22/2013) s názvem „*Bordel Německo. Jak stát podporuje obchod se ženami a prostituci*” obletěl celý svět a objevil se i v českých médiích (např. TÝDEN, 19. 6. 2013). Na základě dvou osobních zkušeností rumunských dívek, které se staly obětmi obchodování se ženami v Německu, autoři a autorky článku dochází k závěru, že Německo se přijetím ProstG aktivně přičinilo o navýšení počtu obchodovaných žen (SPIEGEL, 22/2013). Přestože jednotlivé osobní zkušenosti žen nechci ignorovat, souhlasím se Sonjou Dolinsek, která tvrdí, že neuvedení statistik Spolkového kriminálního úřadu (dále Bundeskriminalamt, zkráceně BKA), který situaci obchodování s lid-

mi v Německu dlouhodobě monitoruje a každoročně vydává zprávy o stavu obchodování s lidmi, a odvolávání se na jednotlivé osobní zkušenosti, vedlo k manipulativním závěrům (DOLINSEK, 2016).

4.2.1 Apel proti prostituci

Následoval tzv. „Apel proti prostituci” (v německém orig. Appell gegen Prostitution), který Alice Schwarzer vydala na podzim 2013. Jednalo se o výzvu adresovanou německému Spolkovému sněmu a kancléřce, ve které Schwarzer žádala změnu v legislativě, jež povede k zastavení obchodování se ženami, k pomoci ženám vystoupit z prostituce a v neposlední řadě k zákazu nákupu sexuálních služeb a „... *trest pro ty, kteří si ženy kupují, neboť bez takových by obchod s lidmi neexistoval.*” (SCHWARZER, 2013). Výzva, jak lze vidět, je ideologicky zakotvená v tzv. švédském modelu, což považuji za legitimní. Co však za legitimní nepovažuji, je manipulativní tón, kterým se výzva snaží působit na city čtenáře spíše než argumentovat ověřenými (a tedy méně senzačními) čísly. Například věta Schwarzer (2013): „*Legislativní reforma v Německu z roku 2002, která měla původně sloužit k prospěchu přibližně 700 000 žen (střední hodnota) pracujících v prostituci, v sobě ve skutečnosti nese rukopis obchodníků se ženami a jejich lobbistů a lobbistek.*”, je podle mého názoru vysoce zavádějící. Za prvé proto, že autorka neuvádí zdroj, ze kterého čerpá, a za druhé z toho důvodu, že podobné odhady jsou vždy minimálně problematické (srov. kap. č. 1.5). Navíc tvrzení, u kterých autorka neuvádí zdroje, najdeme ve výzvě celou řadu. Jestliže s hlavním cílem výzvy (*ukončit obchodování se ženami*) mohu souhlasit, pak se způsobem, jakým toho chce autorka dosáhnout, již nikoliv. Schwarzer (2013) například navrhuje trestání zákazníků/zákaznic, a dále: „... *[přijmout] taková opatření, která dlouhodobě povedou k odstranění prostituce.*” (SCHWARZER, 2013). Trestání zákazníků/zákaznic může podle mého názoru působit jako silný argument směrem k veřejnosti, kterou problematika prostituce znepokojuje. Jak ale ukazuji v empirické části této práce, zákazník/zákaznice mnohdy hrají důležitou roli při odhalování obětí obchodování s lidmi (kap. č. 6.6.2). Vystavit zákaznici/zákaznice sexuálních pracovníků/pracovníků hrozbě trestního stíhání by podle mého názoru vedlo ke snížení šance obětí obchodování na jejich odhalení.

4.2.2 Apel PRO prostituci

Apel proti prostituci si získal mnoho příznivců a příznivkyň, zároveň se ale proti němu zformovala opozice vedená německým Spolkem sexuálních pracovníků a pracovníc (Berufsverband erotische und sexuelle Dienstleistungen, dále jen „BesD“) a vznikl další apel, tentokrát *„Apel PRO prostituci a pro posílení práv a zlepšení životních a pracovních podmínek osob v prostituci“* (dále jen Apel PRO prostituci z německého orig. Appell FÜR Prostitution). (BESD, 2013)

Autoři a autorky „Apelu PRO prostituci“ varují před důsledky, které by výše žádaná změna legislativy přinesla pro osoby pracující v sexbyznysu. Podle nich je nutné rozlišovat mezi prostitucí a otroctvím, popřípadě prostitucí a obchodem s lidmi. Paušálně tvrdit, že všechny osoby pracující v sexbyznysu jsou oběťmi obchodu s lidmi, pak v sobě nese znaky diskriminace. Podle autorů a autorek byla prostituce uznána za povolání zákonem ProstG v roce 2002, čímž došlo ke: *„zlepšení situace sexuálních pracovníků a pracovníc“*. S tvrzením, že ProstG je zodpovědný za výskyt obchodu s lidmi v Německu, autoři a autorky zásadně nesouhlasí a odvolávají se na statistiky BKA, které naopak od roku 2002 vykazují pokles v počtu obětí obchodování s lidmi (více kap. č. 5.4). Dále tvrdí, že: *„... ani na Novém Zélandu, kde byla prostituce oficiálně uznána za povolání v roce 2003, nedošlo k nárůstu počtu obětí obchodu s lidmi... Kriminalizace zákazníků a zákaznic, kteří/které si sexuální služby kupují, problém obchodování s lidmi nevyřeší. Takzvaný ‚švédský model‘ možná ukázal, že viditelnou pouliční prostituci potlačit lze, výrazně zredukovat prostituci samotnou nebo obchod s lidmi se mu však již nepodařilo. Zato se ukázalo, že pracovní podmínky osob v prostituci se výrazně zhoršily.“* (BESD, 2013).

4.3 Zákon o ochraně osob v prostituci

Vydání obou apelů na podzim 2013 probíhalo paralelně s diskusemi, které se v té samé době vedly na půdě spolkové vlády. Diskuse završil návrh nového zákona, který spolkové vládě předložilo Spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mládež (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, dále jen BMFSFJ).

BMFSFJ (2014) připravilo obsáhlý, s důvodovými zprávami téměř 120 stránkový návrh zákona o regulaci prostituce a o ochraně osob v prostituci

(z něm. Prostituiertenschutzgesetz, zkráceně ProstSchG). Návrh byl v době psaní této práce schválen vládou a Spolkovou radou, k jeho definitivnímu schválení musí projít ještě jedním čtením, které bude probíhat v červnu 2016. Dojde-li k jeho schválení, v platnost vstoupí dne 1. července 2017.

ProstSchG se výrazně odlišuje od – v současné době stále platného – ProstG. Od svého liberálního předchůdce se ProstSchG odklonil a svým obsahem připomíná spíše represivní český návrh Lukáše Manharta (srov. kap. 3.5.1). Za represivní pak považují především tyto body (BMFSFJ, 2014):

- Přihlašovací povinnost pro osoby poskytující komerční sexuální služby a jejich povinná registrace na úřadě,
- Při registraci povinné uvedení občanského jména, adresy, místa a data narození a státní příslušnosti, přičemž podobně jako v českém návrhu mají být tyto citlivé údaje po určitou dobu ukládány a využívány např. ke statistickým účelům,
- Povinný osobní rozhovor s příslušným úředníkem/úřednicí (z něm. persönliches Anmeldegespräch), při kterém dojde k přezkoumání motivace sexuální pracovnice/sexuálního pracovníka k vykonávání povolání. V případě, že vyvstane podezření, že by žadatel/žadatelka nevykonával/a prostituci dobrovolně, může být jeho/její žádost o povolení zamítnuta,
- Povinnost zdravotních prohlídek pro sexuální pracovníky/pracovnice,
- Povinné použití kondomu jak pro sexuální pracovnice/pracovníky, tak pro zákazníky/zákaznice.

Výše jsem zmínila body, které se týkají přímo sexuálních pracovníků/pracovnic. Nejedná se o konečný výčet. ProstSchG, stejně jako český návrh, ošetřuje i podmínky pro provozovatele/provozovatelky klubů. Ti si pro svoje kluby budou rovněž muset opatřit povolení k provozu. Zákon dále provozovatelům/provozovatelkám ukládá povinnost vypracovat tzv. „provozní koncept“, který musí na požádání předložit sexuálním pracovníkům/pracovnicím, nebo povinnost vést si písemně účetnictví o všech transakcích peněz, které mezi provozovatelem/provozovatelkou a sexuálním pracovníkem/pracovnicí proběhly (BMFSFJ, 2014).

Jestliže, jak stojí v samotném názvu i v důvodové zprávě, záměrem ke vzniku zákona bylo ochránit osoby v prostituci, otázkou zůstává, zda takto robustně a represivně vystavený zákon bude tím vhodným nástrojem (srov. kap. 6.6.5).

4.4 Názory německých odborných organizací na zákonnou úpravu prostituce

Podle organizace Hydra e.V. (HYDRA, 2015) se proti přijetí ProstSchG vyjádřili sexuální pracovníci a sexuální pracovnice, se kterými organizace pracuje. Ti se obávají, že zákon (oproti očekávání) zhorší jejich pracovní podmínky a zažene je do ilegality. Proti přijetí zákona byli rovněž Německé společnosti AIDS pomoc (Deutsche AIDS-hilfe), Německý spolek advokátek (Dt. Juristinnenbund), odborníci na ochranu dat, Spolek odborných poradců sexuálních pracovníků a sexuálních pracovnic (Der Bufas) a pomáhající organizace, které prostituci vnímají jako legitimní pracovní činnost. Pro podporu zákona ProstSchG se vyjádřili pomáhající organizace zastávající tzv. švédský (abolicionistický) přístup, Spolkové ministerstvo vnitra, členové vládnoucí unie CDU/CSU (Křesťanskodemokratická unie Německa) a Katolické spolky žen (HYDRA, 2015).

Namísto nahrazení ProstG novým zákonem by organizace pomáhající sexuálním pracovníkům a pracovnicím uvítaly důslednější implementaci zákona ProstG (HYDRA, 2011). Podle nich bylo přijetí ProstG v roce 2002 správným rozhodnutím a díky němu získaly osoby pracující v prostituci možnost vykonávat svá povolání svobodně a bojovat proti špatným pracovním podmínkám. Namísto nahrazení ProstG novým zákonem by autoři a autorky (HYDRA, 2011) uvítali za prvé zařazení ProstG do gesce Ministerstva práce, nikoliv Ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mládež a to z toho důvodu, že se zákon týká pracovního práva, za druhé úplné promítnutí ProstG do živnostenského práva všech spolkových zemí, za třetí ukončení daňové diskriminace, především denního předplácení daní. Další důvody pro zachování ProstG uvádím v empirické části své práce.

5 NĚMECKO A OBCHOD SE ŽENAMI

Pátou kapitolu věnuji Německu a obchodu se ženami. Kromě popsání situace před přijetím zákona ProstG a po jeho přijetí zde také stručně analyzuji data Spolkového kriminálního úřadu. Úřad každoročně zaznamenává přesné statistiky s počtem odhalených obětí obchodu s lidmi a mě konkrétně zajímá, co lze z těchto čísel vyčíst a jestli lze pozorovat změny spojené s přijetím zákona ProstG.

5.1 Rozmach obchodování s lidmi v Německu

Současná diskuse vedená v Německu o obchodování s lidmi má podle Spolkového koordinačního centra proti obchodování s lidmi (v něm. orig. Bundesweiter Koordinierungskreis gegen Menschenhandel e.V., dále jen KOK) svůj původ v 80. letech 20. století, kdy se zde začaly objevovat fenomény jako 1) sexuální turistika do zemí jihovýchodní Asie, 2) účelové sňatky, 3) pracovní vykořisťování migrantů a migrantek, a zároveň začaly být tyto jevy vnímány jako společenský problém (KOK, 2015). Tím byl dán podnět některým feministicky smýšlejícím osobám, odborníkům a odbornicím s politologickým vzděláním, církevním organizacím a v neposlední řadě organizacím, které už v té době poskytovaly poradenství osobám pracujícím v sexbyznysu, aby se zformovali: „... a společně vytvořili první projekty proti obchodování se ženami.” (KOK, 2015, str. 17).

V roce 1986 se konalo v tehdy západoněmeckém Frankfurtu nad Mohanem společné setkání všech skupin a organizací, které se obchodem se ženami zabývají. Vzájemně se dohodly, že vytvoří koordinační centrum, které bude odborné skupiny a organizace sdružovat, a také zastupovat při politických rozhodovacích procesech (KOK, 2015, str. 18).

Tamtéž KOK (2015) uvádí, že situace se dramaticky změnila na konci osmdesátých a začátkem devadesátých let, kdy došlo k politickým a společenským převratům ve střední a východní Evropě. „*Téma obchodování se ženami dosáhlo v té době nebyvalé razance. Střední a východní Evropa byla najednou blíže Německu a počet zachycených případů stejně jako násilí v této oblasti začaly zřetelně stoupat. Odborné poradny byly čím dál častěji konfrontovány s násilím páchaným na obchodovaných ženách, na migrantkách nebo*

na prostituuujících ženách... a zareagovaly rozšířením poskytovaných sociálních služeb.” (KOK, 2015, str. 18).

Dnes KOK sdružuje 37 odborných organizací, jejichž hlavní cílovou skupinou jsou (KOK, 2015, str. 242-254):

- Oběti obchodování s lidmi (KOBRA-net, BAN YING e.V., SOLWODI),
- Osoby poskytující sexuální služby dobrovolně (HYDRA e.V.),
- Migrantky a migranty (Frauenrecht ist Menschenrecht e.V., Eine Welt Zentrum Herne).

Mezi nejčastější sociální služby, které tyto odborné organizace obětem obchodování s lidmi poskytují, patří odborné poradenství, krizová pomoc, psychosociální pomoc, zprostředkování lékařského vyšetření, ubytování v azylových domech, pomoc při uplatňování práv, pomoc při repatriaci a jiné (KOK, 2015b).

Existenci mezioborové organizace, jakou je KOK e.V., sledávám přínosnou a pro Českou republiku inspirativní. Ačkoliv jsem v empirické části své práce přímo nezkoumala, jaký význam sociální pracovníci/pracovnice z jednotlivých organizací přisuzují zaštiťující organizaci KOK, v průběhu několika rozhovorů respondentky samy zmínily její velký přínos.

5.2 Zákonná úprava

Přestože jsem se v předchozí kapitole věnovala genezi obchodování se ženami v Německu, záměrně jsem na několika místech nespécifikovala, o jaký druh obchodování s lidmi se jedná, zda o obchodování za účelem sexuálního, nebo pracovního vykořisťování. Důvodem pro takový postup je to, že v devadesátých letech se v Německu mezi těmito dvěma nejčastějšími formami vykořisťování ještě nerozlišovalo. Potřeba pro takovou diferenciaci vznikala postupně. Vyvrcholila pak v roce 2005 změnou zákonné úpravy německého trestního zákoníku (z něm. Strafgesetzbuch, zkráceně StGB). Trestný čin obchodování s lidmi byl nahrazen dvěma trestnými činy, za první *obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování* (§ 232 StGB), a za druhé *obchodování s lidmi za účelem vykořisťování pracovní síly* (§ 233 StGB) (BKA, 2006).

Podobně jako v České republice měl na zákonnou úpravu v Německu vliv Palermský protokol (článek 3), jež obchodování s lidmi definuje (KOK, 2015) (srov. kap. č. 1.1). Za zajímavé považuji rozšíření článku, ke kterému v německé právní úpravě došlo. Rozšíření se týká

zrušení prvku donucení u obchodovaných osob mladších 21 let. „K naplnění skutkové podstaty trestného činu obchodu s lidmi není nutné splnit podmínku donucení, pokud je oběť mladší 21 let. Právě proto, že se na ně vztahuje zvláštní ochrana, tak u těchto obětí k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu postačí, aby pachatel oběť jakýmkoli způsobem přiměl k provozování prostituce.” (KOK, 2015, str. 32).

5.3 Obchodování se ženami – pohled německých NNO

Organizace, které KOK sdružuje, nahlíží na obchod s lidmi jako na: „... komplexní problematiku, která se odehrává na několika rovinách... na národní, evropské a především na mezinárodní,” a také jako na: „... extrémní formu vykořisťování, která se často vyskytuje v souvislosti s dalším v současné době aktuálním tématem - migrací.” (KOK, 2015b).

Tamtéž autoři uvádí, že pod pojmem obchodování se ženami za účelem sexuálního vykořisťování rozumí pomáhající organizace takové situace, ve kterých jsou osoby nuceny pracovat v sexbyznysu nebo jinak nabízet sexuální služby, nebo ve kterých pracují za podmínek, ke kterým nedaly souhlas. Dále se jedná o takové osoby, jejichž svoboda je natolik omezená, že se samy nemohou dobrovolně rozhodnout, jaké činnosti budou vykonávat. Za svou práci v extrémně obtížných podmínkách dostávají buď nedostatečnou, nebo žádnou mzdu (KOK, 2015b).

Autoři v souvislosti s charakteristikou obětí sexuálního vykořisťování ale upozorňují na to, že: „Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování musí být jasně odlišeno od práce v prostituci. Vykonávání prostituce je v Německu legální činnost a od schválení zákona o prostituci se již nejedná o činnost nemorální.” (KOK, 2015b, str. 4) (srov. kap. 6.6.1).

5.4 Popis současné situace v Německu

Situaci a vývoj v oblasti obchodování s lidmi dlouhodobě monitoruje a vyhodnocuje německý Spolkový kriminální úřad (dále BKA). Na základě oznámení jednotlivých Zemských kriminálních úřadů každoročně vydává zprávy o stavu obchodování s lidmi (BKA, 2015).

Podle poslední zprávy BKA (2015) pojednávající o obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování proběhlo v roce 2014 celkem 392 přípravných řízení, čili řízení,

ve kterých se oběti rozhodly svědčit proti svým vykořisťovatelům. Oproti předchozímu roku se jedná o mírný útlum (necelých 8 %) a rovněž jde o podstatně nižší číslo, než jaký je průměrný počet přípravných řízení za posledních pět let (průměr činí 452 přípravných řízení). Obtížnosti při zjišťování četnosti výskytu trestného činu obchodování s lidmi pramení z více příčin. Svůj významný podíl má latence jevu i složité dokazování skutkové podstaty trestného činu. Zpráva BKA (2015) se zmiňuje o druhém jmenovaném, a zároveň uvádí ještě další důvod: „*Relativně nízký počet přípravných řízení neznamena, že se situace v oblasti obchodování s lidmi zlepšila. Spíše se lze domnívat, že jde o kombinaci obtíží spojených s vedením přípravného řízení a aplikační praxí, která má problémy s výkladem znaků skutkové podstaty trestného činu...*” (BKA, 2015, str. 3).

5.4.1 Charakteristika obětí

Navzdory úbytku přípravných řízení hlásí zpráva BKA (2015) mírné navýšení počtu registrovaných obětí obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Zaznamenáno bylo 557 obětí, což odpovídá 3 % nárůstu oproti předchozímu roku. Tamtéž BKA (2015) uvádí, že téměř výhradně se jednalo o oběti ženského pohlaví (95 %).

Podobně jako v minulých letech i v roce 2014 pocházela většina obětí (90 %) z Evropy. Dvě třetiny z celkového počtu přitom pocházely z východní a jihovýchodní Evropy, především z Rumunska (37,9 %) a Bulharska (16,0 %), následovány skupinou obětí původem z Německa (15,8 %) a Maďarska (7,2 %) (BKA, 2015) (srov. kap. 6.6.2). Pro zajímavost uvedu, že devět obětí pocházelo z České republiky, což tvoří 1,6 % z celkového počtu registrovaných obětí v Německu v roce 2014 (BKA, 2015).

5.4.2 Způsob najímání obětí

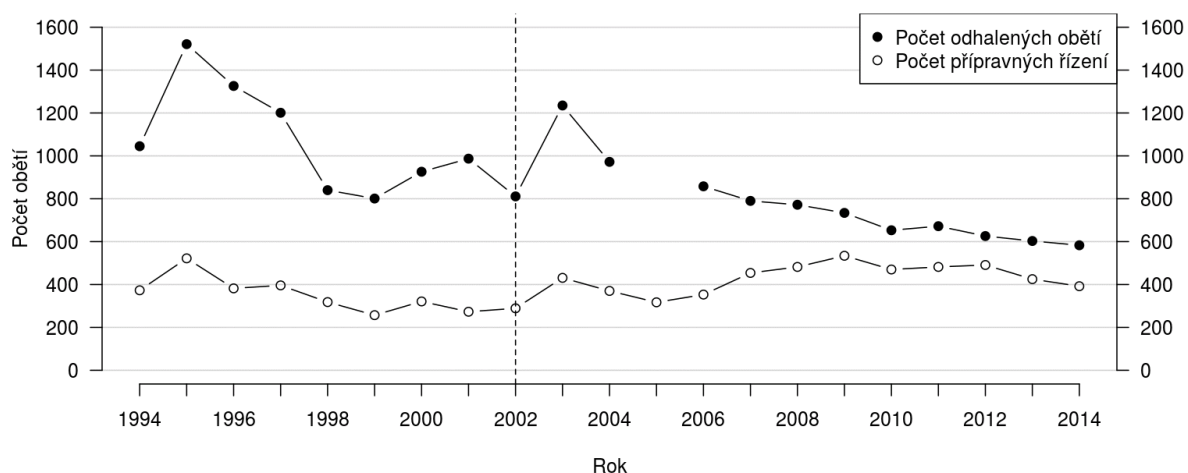
Způsoby, jakými jsou oběti k provozování prostituce v Německu najímány, jsou rozličné. Podle BKA (2015) bylo v roce 2014 celkem 46 % z celkového počtu obětí zlákáno podvodným způsobem. Celkem 24 % obětí bylo dopředu srozuměno s tím, že jsou najímány k práci v oblasti prostituce, dalších 22 % obětí bylo najmuto na základě inzerátů fiktivních modelových nebo uměleckých agentur (BKA, 2015).

5.5 Data BKA: Odhalené případy obchodování se ženami mezi roky 1994 – 2014

Zprávy BKA o stavu obchodování s lidmi v Německu sahají do roku 1999, přičemž zpráva z roku 1999 obsahuje i údaje o stavu obchodování s lidmi od roku 1994-1999. Všechna dostupná data z celkem 16 studií dostupných na stránkách BKA jsem shromáždila a zobrazila v grafu (BKA, 2016) (Graf č. 2).

Graf ukazuje, že počet registrovaných obětí byl nejvyšší v roce 1995, od té doby postupně klesal. K mírnému navýšení došlo v roce 2000 a v následujícím roce. V roce 2003 lze pozorovat výraznější navýšení, které se ovšem dále neopakovalo.

Křivka počtu přípravných řízení má podobný průběh, pouze mezi léty 2006-2009 vykazuje opačnou (stoupající) tendenci než křivka počtu registrovaných obětí. Datům BKA věnuji více prostoru v empirické části práce v kapitole č. 7.

Graf č. 2 *Počet odhalených obětí a počet přípravných řízení ve Spolkové republice Německo v letech 1994-2014.* Data pocházejí z 16 studií BKA (BKA, 2016) a zpracovala je autorka práce. Svislá přerušovaná čára ukazuje rok vstoupení zákona o prostituci v platnost (2002). Přerušení mezi léty 2004 a 2005 je způsobeno absencí dat. V roce 2005 došlo k úpravě v StGB (kap. 5.2).

6 LEGALIZACE PROSTITUCE A OBCHOD SE ŽENAMI V PRAXI – ŠETŘENÍ

6.1 Vymezení problémů šetření

Jaký je vztah mezi legalizací prostituce a obchodem se ženami v Německu? Zvyšuje legalizace prostituce riziko žen stát se obětí obchodu se ženami? Jak problematiku vnímají němečtí sociální pracovníci a pracovnice, kteří se ve své praxi setkávají se ženami pracujícími v sexbyznysu? Došlo podle sociálních pracovníků a sociálních pracovnic k nějakým změnám po přijetí zákona o prostituci z roku 2002? Jak zákon změnil práci sociálních pracovníků a pracovnic v souvislosti s obchodovanými ženami? Jak vnímají sociální pracovníci/pracovnice kritiku zákona o prostituci a nový návrh zákona o ochraně osob v prostituci? Očekávají výrazné změny v životních a pracovních podmínkách svých klientek? Očekávají změny v rámci svého pracovního působení?

6.2 Cíle a úkoly šetření

Cílem mého šetření je zjistit a analyzovat odpovědi německých sociálních pracovníků a pracovnic na tyto otázky: Jak vnímají změny, které přineslo přijetí zákona o prostituci v roce 2002? Mělo přijetí zákona dopad na ženy obchodované proti své vůli? Registrují změny v počtu odhalených případů obchodovaných žen? Jak hodnotí dotazovaní situaci před přijetím a po přijetí zákona o prostituci? Setkávají se v souvislosti se zákonem s překážkami při výkonu své práce? Domnívají se, že zákon vede k vyšší poptávce po sexuálních službách? Mohl zákon snížit počty policejních razíí, respektive šanci na nalezení vykořisťovaných žen? Jak respondentky/respondenti hodnotí plánované změny zákonné úpravy v Německu?

6.3 Metody šetření

Moje šetření bude kvalitativního charakteru. Pomocí polostrukturovaného rozhovoru se budu tázat sociálních pracovnic/pracovníků na jejich zkušenosti s obchodovanými ženami

po přijetí a před přijetím zákona legalizujícího prostituci v Německu. K vyhodnocení použiji analýzu, členění odpovědí do kategorií, indukci, explanaci a interpretaci. V diskusi propojím analýzu rozhovorů a jejich interpretaci s teoretickou částí práce. Data získaná z vlastních zkušeností sociálních pracovníků/pracovnic porovnám s daty Spolkového kriminálního úřadu i s údaji získanými z odborné literatury.

6.4 Metodika šetření

Sběr dat byl uskutečněn v průběhu května roku 2016 a probíhal formou rozhovorů s předem určenými respondentkami v Německu ve městech Drážďany, Berlín, Hannover a Dortmund. Výběr respondentek nebyl náhodný. Vzhledem k tomu, že jednotlivé spolkové země mají odlišné právní úpravy nebo zákon jinak interpretují, byly pro zajištění větší objektivity výzkumu vybrány respondentky z nevládních neziskových organizací ze čtyř rozdílných spolkových zemí. Místo a časy rozhovorů byly předem dohodnuty elektronickou poštou. Všechny rozhovory probíhaly v němčině, dva při osobním setkání a dva telefonicky. Se souhlasem respondentek byly nahrávány na diktafon, následně pak přeloženy do češtiny a převedeny do psané formy. Rozhovory trvaly v rozmezí mezi 20-40 minutami. V příloze dokládám ukázkou přeloženého a přepsaného rozhovoru (Příloha č. 3). Ostatní rozhovory jsou v přeložené nebo originální verzi k dispozici na vyžádání.

6.5 Charakteristika zkoumaného vzorku

Kritéria pro výběr respondentů/respondentek byla následující:

1. Respondent/respondentka musel/musela být v současné době sociálním pracovníkem/sociální pracovnící v jedné z 37 německých odborných organizací pomáhajících obětem obchodování s lidmi nebo osobám poskytující komerční sexuální služby.
2. Respondent/respondentka musel/musela v rámci své práce přicházet do kontaktu s oběťmi obchodování s lidmi, konkrétně pak s oběťmi sexuálního vykořisťování.
3. Respondent/respondentka musel/musela musel/a být obeznámen/a s problematikou prostituce, obchodování s lidmi a se současnou německou legislativou, obzvláště pak se zákonem ProstG.

Rozhovory jsem vedla celkem se čtyřmi respondentkami z německých nevládních neziskových organizací. Jednalo se o pracovnice z následujících organizací:

- KOBRAnet se sídlem v Drážďanech a s cílovou skupinou oběti obchodování s lidmi,
- Hydra e.V. se sídlem v Berlíně a s cílovou skupinou osoby poskytující komerční sexuální služby,
- KOBRA se sídlem v Hannoveru s cílovou skupinou oběti obchodování s lidmi,
- Dortmunder Mitternachtsmission e.V. se sídlem v Dortmundu a cílovou skupinou oběti obchodování s lidmi a osoby poskytující komerční sexuální služby.

Sociální pracovnice z organizace Hydra e.V. nedisponovala pro velké pracovní vytížení takovými časovými možnostmi jako ostatní respondentky. Z toho důvodu jsme se domluvily na zodpovězení části otázek po odborné přednášce, na které respondentka vystupovala a kterou jsem v Berlíně navštívila. Respondentka mi některé ze svých odpovědí upřesnila v následné elektronické konverzaci. Podařilo se mi získat odpovědi na zhruba 50 % otázek. Do šetření jsem odpovědi pro jejich vysokou relevanci zahrнула.

6.6 Výsledky šetření a jejich interpretace

V následujících kapitolách uvádím vybrané výsledky šetření podle jednotlivých témat a cílů této práce.

Vzhledem k tomu, že respondentkami byly ve všech případech ženy, označuji je v rozhovorech v ženském rodě. Výběr pouze ženských respondentek nebyl záměrný. Odráží spíše skutečnost, že oběťmi sexuálního vykořisťování jsou převážně ženy, a proto v odborných organizacích pomáhajících této cílové skupině pracují na pozicích sociálních pracovníků převážně ženy, což potvrdily i některé z respondentek.

Rozhovory jsou označeny čísly od 1 do 4 v závislosti na pořadí, v jakém byly pořizovány. Respondentky jsou označeny číselně ve shodě s čísly rozhovorů (např. Respondentka č. 1 je respondentkou rozhovoru č. 1).

6.6.1 Prostituce a její definice

První otázka byla ve všech rozhovorech totožná: „*Pro ujasnění terminologie bych se chtěla zeptat, jak definujete prostituci. Vnímáte ji jako násilí páchané na ženách, nebo jako legitimní pracovní činnost?*”.

To, jak respondentky definují prostituci, bylo pro moji práci klíčové. Na rozdíl od definice obchodování s lidmi, která je jasně daná a zakotvená v Palermském protokolu, existuje definic prostituce celá řada (srov. kap. č. 3). Navíc mnohé definice odráží morální stanovisko autora/autorky, což může do určité míry utvářet samotný obsah sdělení.

Všechny respondentky shodně odpověděly, že prostituci považují za legitimní pracovní činnost. Většina z nich ještě doplnila, že jako násilí páchané na ženách ji vnímají pouze v případě, pokud se žena pro tuto práci nerozhodne dobrovolně.

Podle jedné respondentky bývá častým názorem, že pokud ženu k prostituci dovedou externí podmínky, nejedná se už o prostituci dobrovolnou. Vylučuje to a říká: „*Vezměme si například, že žena jde pracovat do prostituce kvůli dluhům. Podle některých organizací to pak nedělá dobrovolně, podle mého názoru se ale přesto jedná o dobrovolné rozhodnutí té konkrétní ženy. Vždyť dluhy jdou řešit různými způsoby, existují například odborné poradny, které jsou zaměřené na pomoc osobám s dluhy. Vidím ji (prostituci, pozn. aut.) tedy jako dobrovolnou a legitimní činnost.*” (ROZ. Č. 3).

Jiná respondentka zpochybňovala argumenty některých autorů/autorek, kteří tvrdí, že dobrovolná prostituce neexistuje, takto: „*Mnoho sexuálních pracovníků tuto činnost vykonává například kvůli flexibilní pracovní době. Schwarzer (Alice Schwarzer, pozn. aut) tu celou věc staví tak, jako by všechny ženy byly buď drogově závislé, nebo byly ve velkých osobních problémech. Je pravda, že tyto faktory mají svůj podíl, ale rozhodně je nelze vztáhnout na celou oblast prostituce. Často pracujeme s velice vzdělanými ženami, které se pro tuto práci rozhodly dobrovolně... nejsou to automaticky oběti obchodování s lidmi.*” (ROZ. Č. 4).

Respondentka č. 4 podobně jako ostatní respondentky uvedla, že prostituci definuje jako poskytování sexuálních služeb za úplatu, a tedy legitimní pracovní činnost, ale pouze v případě, jedná-li se o ženy, které tyto služby poskytují dobrovolně. Podle ní: „*Musíme striktně odlišovat prostituci od nucené prostituce. V té (nucené, pozn. aut.) se ženy stávají*

obětí těžkého zločinu a je naprosto nemožné snažit se tyto ženy zařadit do oblasti dobrovolné prostituce.” (ROZ. Č. 4).

6.6.2 Oběti sexuálního vykořisťování

Ve druhé kapitole pojednávám o tom, jak respondentky charakterizují svoje klientky, tedy oběti sexuálního vykořisťování. Kromě pohlaví a země původu mě zajímalo, jakou cestou se tyto oběti dostávají do neziskových organizací (dále NNO), které respondentky zastupují.

Všechny respondentky shodně uvedly, že největší skupinu obětí, se kterými jejich organizace spolupracují, tvoří ženy. Zároveň zmínily, že se setkávají i s muži-oběťmi sexuálního vykořisťování, ale pouze v ojedinělých případech.

Země původu se, na rozdíl od pohlaví, lišily více. O klientkách z Rumunska jako o významné skupině hovořily všechny respondentky, o ženách z Bulharska pak všechny kromě respondentky č. 1. Ta uvedla, že: „... *zde v Sasku se setkáváme nejčastěji se ženami z Maďarska a Rumunska, ty tvoří dvě největší skupiny. Potom Češky a Polky. Bulharky u nás, na rozdíl od ostatních spolkových zemí, zastoupeny moc nejsou.*” (ROZ. Č. 1). Respondentka č. 2 uvedla podobný výčet, o ženách z České republiky se však nezmínila (ROZ. Č. 2). Ve čtvrtém rozhovoru navíc zazněly oběti pocházející ze zemí afrického kontinentu, především z Nigérie a Ghany, a také z Německa a z: „... *relativně nových členských zemí Evropské unie.*” (ROZ. Č. 4).

Jako nejčastější způsob, jakým se oběti obchodování stávají klientkami NNO, bylo uváděno zprostředkování kontaktu německou policií. „*Zpravidla se na nás ženy obrací prostřednictvím policie. Když se v rámci policejních prohlídek nebo razíí ukáže, že se jedná o oběti obchodování s lidmi, policie je předá nám. My jim pak poskytujeme poradenské a pečovatelské služby do té doby, dokdy pobývají v Německu.*” (ROZ. Č. 1). Stejně důležitou roli pak hraje terénní sociální práce (ROZ. Č. 3, 4) nebo informační kampaň, kterou organizace šíří v místech, kde se vyskytují sexuální pracovníce (ROZ. Č. 1). Všechny respondentky uvedly, že se na jejich organizace obrací i zákazníci sexuálních pracovníc. Respondentka č. 2 zmínila, že v jejich organizaci jsou poradenské služby poskytovány i zákazníkům sexuálních pracovníc (ROZ. Č. 2).

6.6.3 Problematika prostituce v Německu před přijetím zákona o prostituci a po jeho přijetí

V následující kapitole popíši vývoj v oblasti prostituce v Německu tak, jak jej vidí respondentky. Zajímalo mě, jak vypadala situace v oblasti prostituce před tímto zákonem a po jeho přijetí.

Všechny respondentky se shodly na tom, že přijetí ProstG bylo důležitým milníkem v oblasti prostituce v Německu a obecně zákon hodnotily kladně. Zároveň však většina z nich dodala, že zákonem ProstG situace v oblasti regulace skončit nemá a že je potřeba učinit více pro to, aby se situace sexuálních pracovníků/pracovnic dále zlepšovala.

Na otázku, jak respondentky hodnotí prostituci v Německu před přijetím zákona, dvě respondentky odpověděly, že je potřeba zdůraznit, že i před přijetím zákona byla prostituce v Německu legální. Respondentka č. 3 říká: *„Chtěla bych jasně říci, že prostituce v Německu nebyla zakázaná ani před rokem 2002. Prospěch sexuálním pracovnícům tehdy přineslo odstranění aspektu nemravnosti, který byl s touto profesí spojován. Obchod mezi prostituující ženou a zákazníkem byl dříve viděn jako obchod přičítící se dobrým mravům.”* (ROZ. Č. 3).

Respondentky kladně hodnotily to, že od přijetí zákona se mohou sexuální pracovníci/pracovnice zdravotně a sociálně pojistit, a také to, že dnes se mohou s pomocí zákona domáhat vyplacení mzdy za poskytnutou službu, což v minulosti nebylo možné.

Podle většiny respondentek nemělo přijetí zákona žádný přímý vliv na jejich práci v NNO. Jinak odpověděla pouze respondentka č. 4, která naopak zmínila, že ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko došlo k velkým změnám díky modelu, které město Dortmund po schválení zákona vyvinulo ve spolupráci s NNO, ve které respondentka pracuje (ROZ. Č. 4). Jedná se o tzv. dortmundský model (z něm. Das Dortmunder Modell), jehož hlavní funkcí je pravidelné setkávání všech subjektů, kterých se oblast prostituce nějak dotýká. V rozhovoru zaznělo, že: *„Minimálně jednou za rok se sejdeme kolem tzv. kulatého stolu se zástupci policie, finančního úřadu a dalších úřadů, dále my z NNO, ale hlavně i provozovatelé podniků a sexuální pracovnice.”* (ROZ. Č. 4). Respondentka dále řekla, že: *„Společně pak přemýšlíme, co jde v této věci (problematika prostituce, pozn. aut.) učinit. Samozřejmě ne vše je proveditelné, v něčem se neshodneme, ale naše spolupráce se stala neuvěřitelně transparentní a to je velice důležité. A právě přijetí ProstG položilo základy pro tento báječný vývoj.”* (ROZ. Č. 4).

Jedna z podotázek se týkala policejních kontrol a razíí v sex-klubech. Zajímalo mě, jestli se jejich počet po přijetí zákona změnil. Respondentky si nebyly žádných změn vědomy. Podle jedné respondentky záleží na konkrétní spolkové zemi a na jednotlivých policejních ředitelstvích, jak často jsou prohlídky prováděny. „*U nás v Sasku měla policie vždy přístup do podniků, před rokem 2002 i po něm, čili tady rozdíl nepocítuji. Existují ředitelství, která kontrolují kluby pravidelně, ale i taková, která tak nečiní vůbec.*” (ROZ. Č. 1).

Na moji doplňující otázku, zda impulsem pro prohlídky klubů je i snaha odhalit oběti obchodování s lidmi, odpověděly respondentky v podstatě podobně. Podle nich je obchodování s lidmi jedním z důvodů k prohlídkám. „*Ano, i to je důvodem pro prohlídky, ale mnohdy se policie chce jednoduše jenom podívat, kolik žen v prostituci pracuje.*” (ROZ. Č. 3). Respondentka č. 4 svojí odpovědí navíc demonstrovala, jak funguje tzv. dortmundský model v praxi: „*Existují kontroly podniků, privátů i na ulici, ale nejsou tak časté. Naši provozovatelé podniků sami nemají zájem na tom, aby u nich pracovaly obchodované ženy nebo neploleté dívky. To jsme díky našemu modelu zvládli skvěle. Teď, když pojmu podezření, kontaktuji policii nebo nás* (NNO, pozn. aut.).” (ROZ. Č. 4).

6.6.4 Vliv zákona o prostituci na obchodování s lidmi v Německu

V této kapitole bych chtěla představit názory respondentek na vliv zákona o prostituci na vývoj obchodování s lidmi. Vzhledem k tomu, že zákon je v současné době v médiích často spojován s nárůstem obchodování s lidmi v Německu, zajímal mě názor respondentek na tuto problematiku. Zařazuji sem i odpovědi na otázku, jak sociální pracovníce hodnotí rozpor mezi názorem prezentovaným v médiích a statistikami BKA, které dlouhodobý nárůst nevykazují (srov. kap. 5.4).

Podle respondentky č. 1 byla situace v oblasti obchodování s lidmi v 90. letech výrazně horší než je tomu dnes: „*Dříve to bylo rozhodně častější. Ženy byly najímány pod falešným příslibem práce v jiné oblasti, byly sem přivezeny a pak nuceny pracovat v prostituci. V devadesátých letech a ještě krátce po roce 2000 to bylo rozhodně častější.*” (ROZ. Č. 1).

V jiném rozhovoru mi respondentka sdělila, že přesto, že v současné době se o obchodování s lidmi velmi hovoří a často je stav popisován jako hrozivý oproti minulým létům, její zkušenost je jiná: „*Naše organizace vznikla v roce 1918 a od té doby se i naše práce přirozeně*

hodně změnila. Byli jsme vůbec jednou z prvních odborných organizací, která už tehdy, v roce 1918 (zdůrazněno, pozn. aut.), pomáhala obětem obchodování s lidmi.” (ROZ. Č. 4).

Další respondentka mi na otázku, zda souhlasí s názorem, že situace v oblasti obchodování s lidmi se po roce 2002 zhoršila, odpověděla: *„My (NNO, pozn. aut.) to tak vůbec nevidíme a já opravdu nechápu, kde tito lidé k takovým závěrům přichází. ... ProstG byl vytvořen jenom proto, aby ženy pracující v prostituci posílil. Nevidím žádnou souvislost mezi zákonem a nárůstem obchodování s lidmi, naopak vidím pouze zákon, díky kterému došlo ke zlepšení situace mnohých žen.” (ROZ. Č. 4).* Následně se respondentka zamýšlela nad faktory, které mohou přispívat k tomu, proč je stav obchodování s lidmi některými autory/autorkami popisován tak ostře: *„ProstG platí od roku 2002, krátce poté ale začalo docházet k mnoha jiným událostem. Například došlo k rozšíření Evropské unie o nové členské státy a naráz mělo mnoho lidí snazší přístup do Německa. ... možná je ale ten důvod takový, že dříve se lidé kolem sebe nedívali. Mnoho organizací také téma zviditelnilo, my také velice pracujeme s širokou veřejností a informujeme, co se děje. Díky tomu dnes lidé více ví. Vědí, jak se mají dívat, a dívají se přesněji. A vědí, jak oběť vypadá. Takže kdyby snad mělo být dnes více obětí, pak je to jenom proto, že je, oproti minulosti, umíme rozpoznat.” (ROZ. Č. 4.)*

Jiná respondentka uvažovala takto: *„ProstG byl krok správným směrem, bohužel ale následně nedošlo k jeho důslednému zavedení do praxe ve prospěch osob pracujících v sex-byznysu... Je to především chudoba a omezené pracovní možnosti žen, které jsou vinny, nikoliv ProstG.” (ROZ. Č. 2).*

Respondentce č. 1 jsem v rozhovoru položila doplňující otázku. Poté, co respondentka kladně hodnotila dopady zákona ProstG na oblast prostituce a obchodování s lidmi, jsem se zeptala, jak by hodnotily zákon samotné oběti sexuálního vykořisťování. Zajímalo mě, jestli třeba ony neviní zákon a vůbec legální prostituci v Německu z toho, do jaké situace se dostaly. Respondentka na moji otázku reagovala slovy: *„Z mojí zkušenosti mohu říci, že většina obětí obchodování s lidmi na samém počátku k prostituci nucena nebyla. Jde o ženy, které se pro svoji práci rozhodly dobrovolně, ale často jsou oklamány a například způsoby, jakými mají prostituci vykonávat, jim jsou zamlčeny. Nebo se dostanou do extrémně závislého vztahu na svých vykořisťovateli tím, že jim je sebrán pas, většinu svého výdělku musejí odevzdávat, nebo jim je omezena svoboda pohybu. S prostitucí ale původně souhlasily, jenom si ji představovaly jinak.” (ROZ. Č. 1).*

Co se týká statistik BKA, tři respondentky shodně uvedly, že s nimi zcela souhlasí a jejich organizace vykazují podobné tendence v počtu registrovaných obětí. Respondentka č. 4 zmínila, že je jejich organizace často kontaktována médii, která by si od organizace přála slyšet senzační čísla. Ta však poskytnout nemohou, jelikož neexistují (ROZ. Č. 4).

Jiná respondentka řekla: „*Opačné názory* (týkající se nárůstu obchodování s lidmi, pozn. aut.) *vychází z extrémního feminismu, který zastupuje Alice Schwarzer. Ne všechny feministické skupiny ale její názor sdílí. Ty, které o nárůstu obchodování s lidmi hovoří, většinou prostituci jako takovou zcela odmítají a říkají, že jakékoliv provozování prostituce je násilí páchané na ženách a všechny ženy, které v prostituci pracují, jsou oběťmi zneužívání. To je ale nesmysl.*” (ROZ. Č. 1).

6.6.5 Další vývoj

Tato kapitola vznikla na základě odpovědí respondentek na několik závěrečných otázek týkajících se současného dění v Německu. Ptala jsem se na pohled respondentek na plánované změny právní úpravy v Německu (kap. č. 4.3). Zajímalo mě, jestli návrh nového zákona o ochraně osob v prostituci (ProstSchG) vítají a zda očekávají, že by zákon mohl přinést nějaké změny v životě obětí obchodování s lidmi. Vzhledem k tomu, že současný návrh právní úpravy v České republice se německému návrhu velice podobá, ptala jsem se na závěr respondentek i na to, zda by jeho schválení doporučily. Tato kapitola je názorově pestrá, neboť odpovědi na kladené otázky se nevyznačovaly takovou homogenitou, jako odpovědi v kapitolách předcházejících.

Názory respondentek se rozcházely především u témat týkajících se současného návrhu zákona (dále ProstSchG). Například respondentka č. 1 od ProstSchG neočekává žádné velké změny pro svoji práci sociální pracovnice, obecně však návrh vítá a domnívá se, že je důležitý pro blaho osob pracujících v prostituci. „*Existují organizace jako třeba Hydra v Berlíně, které pracují pouze s osobami dobrovolně pracujícími v sexbyznysu, ty návrh logicky neschvalují. My jsme ale jinde, jakožto odborná poradna pro oběti obchodování s lidmi si samozřejmě přejeme, aby práce v tzv. červených čtvrtích byla regulovaná, aby v ní byly vymezené a jasné struktury a aby vše bylo jednoduše kontrolovatelné. Aby byly v prostituci jasné dané podmínky, které ovšem slouží ku prospěchu těmto ženám.*” (ROZ. Č. 1).

Podobně návrh zákona hodnotila respondentka č. 3: *„Zákonné regulace obecně schvaluji. Co vzniklo v roce 2002 nebylo dostačující. ... Tento nový ProstSchG v sobě obsahuje mnoho, mnoho definic, a to je dobře. Co je to podnik, kdo jsou to prostituující osoby a mnohé další. Díky tomu my všichni – policie, NNO a soudy – víme, o čem mluvíme.”* (ROZ. Č. 3). Na moji otázku, jak konkrétně zákon může obětem pomoci, bohužel respondentka nebyla schopna odpovědět. Stejně jako respondentka č. 1 si zatím netroufá návrh zákona konkrétně hodnotit, jelikož je podle ní potřeba počkat na to konečnou podobu zákona.

Jiná respondentka byla k návrhu zákona o poznání kritičtější. *„Mnozí si žádali doplnění zákona z roku 2002, ale rozhodně ne v podobě, jakou představuje ProstSchG. S tou nejsme ani trochu spokojeni.”* (ROZ. Č. 4). Mezi problematické body návrhu pak zařadila přihlašovací povinnost pro osoby pracující v sexbyznysu (srov. kap. č. 4.3). Podobně jako respondentka č. 2 i tato sociální pracovnice uvedla, že: *„... v Rakousku, kde mají tuto povinnost (přihlašovací povinnost, pozn. aut.) zavedenou, se zjistilo, že právě všechny oběti obchodování s lidmi měly všechny dokumenty v pořádku a byly správně přihlášeny. Obchodníci s lidmi se velice snaží o to, aby právě tyto ženy měly všechno v pořádku.”* (ROZ. Č. 4). Navíc na příkladu žen ze Slovinska varovala před negativním dopadem přihlašovací povinnosti na osoby pracující dosud samostatně: *„V Německu často pracují ženy, které pocházejí ze zemí, kde je prostituce zakázaná. ... v momentě, kdy jim bude vystaven nějaký dokument obsahující všechny jejich osobní údaje, se dostávají do velice nebezpečné situace, neboť se mohou lehce stát oběťmi vydírání.”* (ROZ. Č. 4).

Kromě výše zmíněných argumentů většině respondentek vadilo, že přihlašovací povinnost pravděpodobně povede k ještě větší stigmatizaci prostituce. *„Přihlášením se na úřadě bude žena nucena veřejně přiznat, že je prostitutkou.”* (ROZ. Č. 3).

Jasně sporným bodem návrhu, na kterém se respondentky shodly, je zavedení povinnosti pravidelných zdravotních prohlídek pro osoby pracující v prostituci. Ženy se o sebe a svoje zdraví starají dobrovolně a tato povinnost podle nich naruší dosud dobře fungující vztah založený na důvěře.

Většina respondentek jako pozitivní bod návrhu hodnotila povinnost pro provozovatele/provozovatelky získat k provozu podniku povolení. *„Povinnost získat povolení k provozu podniku je důležitý bod, tím se prověří, zda provozovatel nebyl třeba před rokem sám pachatel (trestný čin kuplířství, pozn. aut.).”* (ROZ. Č. 3).

„Povinnost získat oprávnění k provozu podniku vítáme, tím se prověří, kdo si chce klub otevřít.”, říká respondentka v jiném rozhovoru. (ROZ. Č. 4).

Jako negativní aspekt návrhu hodnotila respondentka č. 1 to, že neukládá povinnost jednotlivým spolkovým zemím zřídit odbornou poradnu pro osoby pracující v prostituci. *„V Berlíně taková poradna je, ale v Sasku není žádná. Ženy mají povinnost docházet do poraden Úřadu pro zdravotní a sociální záležitosti. Mohou se radit ohledně pohlavně přenosných nemocí, ale co považují za problém, je to, že neexistuje žádné poradenství týkající se hospodářských nebo každodenních praktických záležitostí.”* (ROZ. Č. 1).

Na závěr rozhovorů jsem se tří respondentek zeptala, zda by současnou právní úpravu v Německu – ProstG nebo navrhovaný ProstSchG – doporučily České republice. Všechny se shodly v tom bodě, že regulace prostituce je nutná, neboť jedině tak lze jasně stanovit pravidla a pomoci tak obětem obchodování s lidmi. Respondentka č. 3 pak řekla, že by doporučila takovou právní úpravu, na které se shodnou české NNO a osoby pracující v prostituci. *„Jenom tyto lidé mohou říct, co jim chybí a co je potřeba zrealizovat. Bez těchto osob by neměl žádný zákon vzniknout.”* (ROZ. Č. 3).

6.7 Shrnutí šetření

Informace získané od respondentek považuji za zajímavé především pro jejich podobnost v postojích. Přestože respondentky zastupovaly organizace z různých spolkových zemích a dokonce i organizace s odlišným zaměřením, jejich odpovědi zněly mnohdy velice podobně. Za zásadní zjištění pokládám to, že respondentky nepozorují žádné výrazné změny v problematice obchodování s lidmi od roku 2002, kdy byl přijat zákon o prostituci. Registrují-li policie či NNO v některých rocích více (nebo i méně) obětí, není tím podle nich vinen samotný ProstG, ale svoji roli hrají spíše jiné faktory, jako například ekonomická situace v zemích, ze kterých jsou oběti rekrutovány. Respondentky se shodly také v tom, že situace v 90. letech 20. století byla pro oběti obchodování s lidmi výrazně horší než situace dnes, zákonu ProstG ale ani v tomto případě nepřisuzují zásluhy za zlepšení situace. Zákon o prostituci většině z nich žádné změny pro výkon jejich práce nepřinesl a rovněž neovlivnil počty prováděných kontrol v podnicích, sex-klubech nebo privátech. Podle respondentek zákon zřejmě nezvýšil poptávku po sexuálních službách, výrazně se však zasadil o zlepšení pracovních podmínek sexuálních pracovníků a pracovnic.

Z šetření rovněž vyplynulo, že sociální pracovníce – pracující s cílovou skupinou obětí obchodování s lidmi nebo osoby poskytující komerční sexuální služby – hodnotí současnou problematiku obchodování s lidmi v Německu o poznání méně dramaticky, než jak je prezentována v médiích nebo popisována některými autorkami/autory, o nichž píše v teoretické části práce.

7 DISKUSE

V sedmé kapitole uvedu stěžejní části rozhovorů a některé informace získané od respondentek se pokusím propojit s teoretickou částí své práce. Vše doplním o vlastní komentáře.

Jak jsem uvedla výše, respondentky jsem nevybírala náhodně. Snažila jsem se oslovit takové sociální pracovníky a sociální pracovnice, kteří/které přicházejí ve své každodenní praxi do kontaktu s oběťmi obchodování s lidmi. Sociální pracovníci/pracovnice pomáhající obětem obchodování s lidmi se ale velmi často pohybují na místech, kde pracují i sexuální pracovníci/pracovnice dobrovolně. Stejně tak i německé NNO poskytující poradenství sexuálním pracovníkům/pracovnicím se mnohdy setkávají s oběťmi sexuálního vykořisťování. Pro úzkou propojenost těchto dvou skupin NNO jsem proto považovala za důležité zjistit, jaké osobní pozice respondentky k problematice prostituce zastávají a jak ji definují. Osobní pozice respondentek jsem dopředu nezkoumala, a proto mě jednoznačné liberální uvažování všech respondentek překvapilo.

Odpovědi respondentek na otázku, jak prostituci definují, víceméně překrývaly definici prostituce vycházející z právní úpravy, kterou Bellak-Hančilová (2014) nazývá *dekriminalizace/legalizace prostituce jako forma práce* (srov. kap. 3.4.5). Respondentky termín *prostituce* často nahrazovaly termínem *sexuální práce* nebo *legitimní pracovní činnost*. Z terminologického hlediska za zajímavé považuji i to, že téměř vůbec nepoužívaly výraz *prostitutka*, ale přirozeně ho nahrazovaly termíny jako *sexuální pracovnice*, *osoby pracující v prostituci* nebo *osoby poskytující sexuální služby*.

Žádná z respondentek zároveň neztotožňovala sexuální pracovníky/pracovnice, kteří tuto činnosti vykonávají dobrovolně, s oběťmi sexuálního násilí. Podle mého názoru to podtrhuje jejich názorové zakotvení v některém z liberálních ideologických směrů, což pro účely této práce považuji za obohacující. Domnívám se totiž, že liberální pohled je pro hodnocení situace obchodování s lidmi objektivnější a tvořivější. Nebojí se hledat alternativy a zohledňuje potřeby jak sexuálních pracovníků/pracovnic, tak i obětí obchodování s lidmi. Pro další výzkum by přesto mohlo být zajímavé cíleně oslovit i respondentky/respondenty, které/kteří zastávají odlišnou pozici, například pozici proti sexuální dominanci mužů nad ženami (srov. kap. 3.1).

Druhý okruh otázek se týkal charakteristiky obětí obchodování s lidmi, se kterými respondentky pracují. Kvůli zaměření této práce jsme hovořily pouze o obětech sexuálního vykořisťování. Z rozhovorů vyplynulo, že organizace, které respondentky zastupují, pracují nejčastěji se ženami-obětmi obchodování, což je ve shodě s údaji zjištěnými BKA (kap. č. 5.3.1). Německo je zemí bohatou, a tudíž převážně cílovou, i když je nutné zmínit, že respondentky stejně jako zprávy BKA shodně uváděly i případy vykořisťování osob německé státní příslušnosti. Častěji jsou však obchodované ženy-cizinky pocházející z různých zemí Evropy a Afriky. Respondentky jmenovaly především ženy pocházející z Rumunska, Bulharska, Polska, Maďarska, Ukrajiny, Nigérie a Ghany. Jedná se o národnostní složení podobné údajům ze zpráv BKA (kap. 5.3.1). Důvodem může být fakt, že bez znalosti jazyka a prostředí se osoby ocitají ve znevýhodněné pozici a pro obchodníky s lidmi jsou snazší kořisti než osoby s pevným rodinným zázemím v té samé zemi a se znalostí svých práv.

V souvislosti s tímto tématem mi přijde zajímavé porovnat data BKA s daty zjištěnými MV ČR. Z nich totiž vyplývá, že národnostní složení obětí v České republice se tomu německému velice podobá. Pouze Česká republika je, na rozdíl od Německa, častěji cílovou zemí pro oběti z Vietnamu a Číny (srov. kap. č. 1.4). To může být podle mého názoru dáno odlišnou historií jednotlivých zemí.

Další část otázek v šetření byla zaměřena na změny, které přineslo přijetí zákona o prostituci (ProstG) do života sexuálních pracovníků/pracovnic, sociálních pracovníků/pracovnic a obětí obchodování s lidmi.

V návaznosti na kapitulu č. 4.1 jsem se respondentek nejdříve ptala na to, jaké změny pozorují sexuální pracovníci/pracovnice oproti době před rokem 2002, kdy ProstG vstoupil v platnost. Zajímalo mě především to, jestli se za prvé zvýšila poptávka po sexuálních službách, za druhé zda se zvýšil počet sex-klubů v Německu. Krátce vysvětlím, proč jsem se na tyto dva aspekty ptala. Uvažovala jsem, že pokud by se výrazně navýšila poptávka, pak by se úměrně tomu měla navýšit i nabídka, což by, teoreticky, mohlo vést k větší potřebě levné pracovní síly a tedy i větší míře obchodování žen za účelem práce v sexuálním průmyslu. Jistě by to potom byl pádný argument pro kritiky/kritičky legální prostituce, kteří právě tu viní z vysoké míry obchodování s lidmi v Německu (srov. kap. č. 4.2). Respondentky ale na obě otázky odpověděly negativně. Podle nich k žádné takové změně nedošlo a to z toho důvodu, že prostituce byla povolena i před přijetím ProstG. Jedna z respondentek dokonce velice

detailně uvedla přesné počty evidovaných podniků a privátů v Dortmundu před změnou legislativy a po její změně. Rozdíl byl zanedbatelný. V roce 2002 tedy došlo pouze k odstranění prvku *nemravnosti*, a tedy se z *prostituce* stala legální *sexuální práce* – mimo jiné s možností sociálně i zdravotně se pojistit. Jak některé respondentky zdůrazňovaly, zákon se pouze pokusil zlepšit situaci sexuálních pracovníků/pracovnic a k větší poptávce po sexuálních službách sám o sobě nevedl.

V této souvislosti jsem respondentkám kladla ještě jednu otázku. Ta se týkala policejních kontrol a velkých policejních razíí, které probíhají několikrát ročně v různých sexklubech. Raziím je v současné době v Německu věnovaná velká pozornost v médiích, která o nich informují převážně v souvislosti s krácením státu na daních (srov. kap. 4.2). Zajímalo mě, jestli se změnila frekvence policejních kontrol po přijetí ProstG, a tím i možnost odhalení potenciálních obětí obchodu s lidmi.

Respondentky ani v tomto případě žádné výrazné změny nepotvrdily. Jak uvedla respondentka č.1, kontroly si regulují jednotlivá policejní ředitelství. V případě, že policie iniciuje prohlídky často, zvyšuje se i šance, že oběť obchodování s lidmi bude odhalena. Zároveň by respondentka uvítala, aby policie byla ve věci obchodu s lidmi aktivní a prohlídky prováděla pravidelně. Je to zajímavý názor, neboť zde se ukazují rozdílné potřeby NNO s cílovou skupinou obětí obchodování a s cílovou skupinou sexuální pracovníci/pracovnice. Zatímco sociální pracovníci/pracovnice pomáhající obchodovaným osobám prohlídky vítají, respondentka č. 2 z organizace Hydra s cílovou skupinou sexuální pracovníci/pracovnice mluvila o policejních prohlídkách jako o přitěžující okolnosti pro svoji klientky/klienty. Podle ní jsou sexuální pracovníci a pracovnice v mnoha spolkových zemích Německa už tak podrobování velkému množství kontrol, ať už se jedná o kontroly policie, finančního úřadu nebo jiných úřadů. Respondentka uvedla, že sexuální pracovníci/pracovnice jsou vystavováni, na rozdíl od většiny jiných povolání, přísnějším a častějším kontrolám.

Na otázku, jaké změny přinesl ProstG pro sociální pracovníky/pracovnice, dvě respondentky stručně konstatovaly, že žádné. Pouze jedna respondentka detailně popsala situaci v Dortmundu a celou řadu pozitivních kroků, které město přijalo po vstoupení ProstG v platnost. Jednalo se především o dobře fungující spolupráci mnoha subjektů, kterých se oblast prostituce pracovně dotýká – provozovatelů/provozovatelek podniků a především samotných sexuálních pracovníků a pracovnic. Díky této spolupráci se situace pro všechny

zúčastněné zpřehlednila a zjednodušila. Sama mohu potvrdit, že o modelu dortmundské spolupráce jsem během psaní této práce několikrát četla a vždy byl hodnocen velmi kladně. Myslím si, že právě zde by se mohla Česká republika inspirovat.

Jestliže doposud nebyl šetřením zjištěn žádný významně negativní dopad zákona o prostituci na situaci sexuálních pracovníků/pracovnic ani sociálních pracovníků/pracovnic, nejinak tomu bude v následující části, která pojednává o dopadu zákona na stav obchodování za účelem sexuálního vykořisťování.

Jak jsem psala v teoretické části v kapitole č. 3.7.1, v nedávné době vznikla kvantitativní studie zjišťující dopad legalizace prostituce na míru obchodování s lidmi. Autoři studie Cho et al. (2014) došli k jednomu obecnému závěru, ve kterém tvrdí, že legalizace prostituce zvyšuje míru obchodování s lidmi. Zároveň tamtéž (2014) hlouběji analyzovali situaci v Německu a zjistili, že i v tomto konkrétním případě narostl počet obchodovaných osob. Studie přinesla jistě mnoho zajímavých a nových pohledů na tuto problematiku, zároveň však byla z několika závažných důvodů kritizována, o čemž informuji v kapitole č. 3.7.2. Kromě legalizace prostituce měly totiž na míru obchodování s lidmi vliv i jiné činitele, přičemž některé faktory měly dokonce mnohem významnější vliv než samotná legalizace. Jednalo se o demokratičnost politického režimu, vymahatelnost práva, hrubý domácí produkt, nebo kontinent, na kterém se daná země nachází.

Významný vliv některých jiných faktorů potvrdilo i šetření. Jak jsem psala již výše, všechny respondentky se shodly v tom, že velké změny v situaci obchodování s lidmi od přijetí zákona nepozorují, navíc nezávisle na studii Cho et al. (2014) samy zmiňovaly činitele, které podle jejich názoru hrají větší roli v situaci obchodování s lidmi v Německu než samotné přijetí zákona, jenž prostituci povýšil na legální povolání. Respondentka č. 4 uvedla, že v podobné době jako byl přijat zákon „*začalo docházet k mnoha jiným událostem. ... například k rozšíření Evropské unie o nové členské státy...*” (ROZ. Č. 4).

Nad tímto bodem bych se chtěla pozastavit. Evropská unie byla několikrát rozšiřována o nové členské státy. V roce 2004 to byla Česká republika, Polsko, Maďarsko, Litva a další státy. V roce 2007 Rumunsko a Bulharsko. Podle statistik BKA (Graf č. 2, kap. č. 5.4) začal právě v roce 2005 mírně stoupat počet přípravných řízení s oběťmi obchodování. K výraznějšímu zvýšení došlo v roce 2007, následoval dvouletý mírný vzestup, od roku 2010 pak počet řízení buď zůstává stejný nebo klesá. Zda tento vývoj pozitivně koreluje s vývojem

v Evropě, si v tuto chvíli netroufám tvrdit, k takovému konstatování by byla potřebná podrobnější analýza národnostního složení zachycených případů. Zároveň by ale tvar právě této křivky mohl představovat argumentační základnu pro kritiky/kritičky ProstG. Od přijetí zákona totiž opravdu k navýšení přípravných řízení došlo.

Jenomže jak také můžeme vidět z grafu č. 2, existuje ještě druhá křivka, která ukazuje počet nově registrovaných obětí. A konkrétně tato křivka pak vykazuje zcela opačnou tendenci. Z grafu čteme, že v roce 2003 byl registrován výrazně vyšší počet obětí oproti předchozímu roku, již v následujícím roce ale došlo k úbytku. Toto výrazné navýšení je ve zprávě BKA pro rok 2003 (BKA, 2004) částečně vysvětleno nárůstem registrovaných obětí pocházejících z Rumunska a Ruska. Za zásadní nedostatek zprávy považuji to, že neuvádí, kolik procent z celkového počtu obětí bylo mužského pohlaví. V roce 2003 totiž německý trestní zákoník ještě nerozlišoval mezi oběťmi sexuálního a pracovního vykořisťování (srov. kap. č. 5.2). Jelikož všechny respondentky se shodly v tom, že oběti sexuálního vykořisťování jsou převážně ženy, informace o genderovém složení registrovaných obětí by v tomto případě mohla být směřodátná.

Údaje o počtu registrovaných obětí pro rok 2005 nám bohužel chybí, proto je v grafu vynechávám, od roku 2006 ale tento počet každoročně až na jednu výjimku mírně klesá. Tímto tedy docházíme ke zcela jinému výsledku, který, chceme-li vést objektivní diskusi o stavu obchodování s lidmi v Německu, nelze opomenout. Navíc tyto údaje jsou v naprosté shodě s tím, co v rozhovorech respondentky uvedly. Podle nich od přijetí zákona o prostituci k navýšení počtu obětí, které jejich organizace registrují, nedošlo.

Toto zjištění považuji za zcela zásadní, obzvláště vezmeme-li v úvahu, o jak významných změnách němečtí zákonodárci právě v těchto dnech hovoří. Čímž se dostávám k závěrečné části diskuse, která pojednává o návrhu nového zákona o ochraně osob v prostituci (ProstSchG).

Jak některé respondentky uvedly, byly to právě radikální feministické kruhy, které před několika málo lety začaly zákon o prostituci (ProstG) vinit z narůstajícího obchodování se ženami. Některým feministickým autorkám/autorům se podařilo zmobilizovat média a veřejnost a ke znepokojení sociálních pracovníků a pracovníc se náhle začaly zaměřovat pojmy sexuální práce s obchodováním se ženami a nucenou prostitucí. Většina respondentek

potvrdila, že vliv na vznik návrhu ProstSchG mělo více důležitých faktorů, upozorňování na alarmující situaci v oblasti obchodování s lidmi bylo jedním z nich.

Názory respondentek na podobu návrhu ProstSchG se lišily. Všechny respondentky jako výrazně negativní hodnotily přihlašovací povinnost pro sexuální pracovníky/pracovnice a jako spíše pozitivní pak povinnost pro provozovatele/provozovatelky získat povolení k provozu podniku. V celkovém hodnocení návrhu se ale rozcházeły. Zatímco sociální pracovníce s hlavní cílovou skupinou oběti obchodování s lidmi některé další body plánované právní regulace spíše vítaly, jiné sociální pracovníce, mezi jejichž klienty/klientky patří i sexuální pracovníci/pracovnice, byly k návrhu o poznání kritičtější.

Rozdílné pohledy zástupkyň dvou odlišně cílených NNO mi přijdou zajímavé a vyvozuji z nich, že je dobré, aby se organizace v České republice o potřebách svých klientů/klientek bavily a pokusily se o co největší míru spolupráce. Jsem si vědoma, že absolutní shody docílit nelze, ale pro úzkou propojenost obou problematik, o které píšu výše, je diskuse zásadní.

V samém závěru rozhovorů jsem se některých respondentek měla možnost zeptat na praktická doporučení, která by mohla zlepšit situaci obchodovaných osob v České republice. Mezi zajímavé postřehy řadím doporučení přijmout takovou zákonnou úpravu, která by přispívala k co nejmenší stigmatizaci sexuálních pracovníků/pracovnic a vedla k posilování jejich práv. S tímto názorem zcela souhlasím a domnívám se, že kromě mnoha výhod, které by taková zákonná úprava přinesla pro sexuální pracovníky/pracovnice, by mohla mít pozitivní dopad i na oběti obchodování s lidmi v konkrétní rovině. Pokud sexuální pracovníci a pracovníce budou moci pracovat v regulovaném a bezpečném prostředí, které je navíc bez předsudků, tak v momentě, kdy pojmu podezření, že některý/á z kolegů/kolegyň nepracuje dobrovolně, nebudou se obávat své podezření sdělit policii nebo NNO. O strachu sexuálních pracovníků/pracovníků z negativního postoje policie jsem se zmínila v teoretické části své práce, a právě tyto obavy by měla taková zákonná úprava odbourat. Domnívám se, že toto doporučení je v souladu se zájmy obětí obchodování s lidmi.

Z empirické části této práce vyvozují ještě jedno doporučení. Některé respondentky se shodly v tom, že je nanejvýš důležité, aby se problematikou prostituce zabývaly osoby, jichž se toto téma blíže týká. Jedná se o spolupráci pracovníků/pracovníků nevládních neziskových organizací, příslušnic/příslušníků policie, ale především samotných sexuálních

pracovnic/pracovníků a provozovatelek/provozovatelů podniků a klubů. Společnou prací a diskusí nad touto problematikou je možné docílit úspěšné spolupráce, která přispěje ke zlepšení situace sexuálních pracovnic/pracovníků i obětí obchodování s lidmi. Ve městě Dortmund, kde tato spolupráce funguje již několik let, to pro oběti obchodování s lidmi znamená konkrétně to, že sexuální pracovnice/pracovníci i provozovatelky/provozovatelé klubů dnes dokáží oběti rozpoznat a upozornit policii nebo NNO. Podle mého názoru se jedná o ideální spolupráci, což potvrzuje i sociální pracovnice z Dortmundu, která tento model součinnosti České republiky vřele doporučuje.

ZÁVĚR

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zjistit, zda přijetím zákona o prostituci v Německu došlo k většímu riziku žen stát se obětí obchodování za účelem sexuálního vykořisťování. Dílčími cíli bylo přiblížit problematiku obchodování s lidmi, představit možné zákonné úpravy prostituce, uvést souvislosti mezi prostitucí a obchodem se ženami a také popsat situaci a změny v Německu poté, co byl přijat zákon legalizující prostituci. Dalším dílčím cílem mojí práce bylo šetření mezi sociálními pracovníci se záměrem zjistit, jak problematiku legalizované prostituce a obchodu se ženami dotazované vnímají a zda legalizace podle jejich zkušeností zlepšila nebo zhoršila situaci žen, které se staly oběťmi sexuálního vykořisťování.

Z rozhovorů vyplynulo, že přijetím zákona o prostituci k žádným významným změnám v problematice obchodování s lidmi nedošlo. Zákon byl přijat v roce 2002 a od té doby sociální pracovníci registrují spíše úbytek počtu obětí obchodování s lidmi. Sociální pracovníce tím potvrdily údaje Spolkového kriminálního úřadu, který situaci dlouhodobě monitoruje a podle kterého k celkovému nárůstu počtu obětí obchodování s lidmi rovněž nedošlo. Odborná literatura i většina respondentek uvádí, že vliv na změny v počtu obchodovaných osob mají spíše externí faktory jako je například ekonomická situace v sousedních státech. Samotná legislativa dané země má minimální dopad na oběti obchodování s lidmi, významným způsobem však ovlivňuje život sexuálních pracovníků/pracovnic, které/kteří poskytují sexuální služby dobrovolně. Z rozhovorů vyplynulo, že vhodně zvolenou zákonnou úpravou lze docílit zlepšení situace sexuálních pracovníků/pracovnic, posílení jejich práv a destigmatizace povolání prostituce. To vše pak může mít pozitivní efekt i na oběti obchodování s lidmi.

Cílem mé práce nebylo vytvořit přesné znění návrhu zákona upravujícího problematiku prostituce a obchodování s lidmi. Chtěla jsem pouze poukázat na souvislosti mezi těmito dvěma oblastmi právě v době, kdy v České republice probíhají diskuse o regulaci sexuální práce.

Věřím, že problematika prostituce a obchodování s lidmi se stane tématem, o kterém bude v budoucnu možné diskutovat bez předsudků a morálního hodnocení. Také věřím, že společnost přestane užívat prázdná klišé, kdy se prostituce nazývá nejstarším povoláním,

aniž by za povolání byla uznána. Doufám a těším se, že k tomuto uznání brzy dojde, neboť teprve tehdy budeme schopni uvědomit si zásadní rozdíl mezi sexuálními pracovníci/pracovníky a oběťmi obchodování s lidmi a těmto obětem začít efektivně pomáhat.

Seznam použité literatury

- AKEE, R. et al., 2010. *Transnational Trafficking, Law Enforcement and Victim Protection: A Middleman's Perspective*. Mimeo, Cornell University.
- CEJP, M. et. al., 2004. *Organizovaný zločin v České republice III*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 80-7338-027-7.
- DOTTRIDGE, M., 2004. *Kids as Commodities? Child trafficking and What to do about it*. Study of International Federation Terre des Hommes, Germany. ISBN: 2-9700457-0-2.
- GUGEL, R., 2011. *Das Spannungsverhältnis zwischen Prostitutionsgesetz und Art. 3 II Grundgesetz*. Lit Verlag. ISBN 10: 3643110642.
- HAVELKOVÁ, B., BELLAK-HANČILOVÁ, B., 2014. *Co s prostitucí?: veřejné politiky a práva osob v prostituci*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-149-7.
- CHO, S. et al., 2013. *Does Legalized Prostitution Increase Human Trafficking?* In: World Development, 41 (1), 2013, pp. 67-82.
- KOK, 2015. *Menschenhandel in Deutschland- eine Bestandsaufnahme aus Sicht der Praxis*. Berlin.
- LENDEROVÁ, M., 2002. *Chytila patrola, aneb, Prostituce za Rakouska i republiky*. Praha: Karolinum. ISBN 8024603799.
- STRÁTECKÝ, V., TOPINKA, D., et al., 2013. *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i. ISBN 978-80-87558-11-9.
- ŠÍDOVÁ, L. et al., 2013. *Ze sexbyznysu na trh práce? Přenos znalostí v oblasti legálního uchopení prostituce a jeho dopad na trh práce*. Praha: Rozkoš bez Rizika. ISBN 978-80-260-4963-0.
- WALKER, L., 2000. *Abused Women and Survivor Therapy: A Practical Guide for the Psychotherapist*. Washington: American Psychological Association. ISBN: 1-55798-766-1.
- WEITZER, R., 2014. *Researching Prostitution and Sex Trafficking Comparatively*. In: Sexuality Research and Social Policy, Vol. 12. pp. 81-91.
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

ZIMMERMAN, C. et al., 2006. *Stolen smiles: a summary report on the physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe*. London: London School of Hygiene and Tropical Medicine.

Diplomové práce

DRASTICHOVÁ, T., 2013. *Obchodování s lidmi jako zločin proti lidskosti?* [online]. [cit. 2.2.2016]. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Kateřina Uhlířová. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/257079/pravf_m/

TULEŠKOVÁ, M. *Regulace prostituce - legislativní opatření v České republice* [online]. [cit. 15.2.2016]. Praha, 2008. Diplomová práce. Karlova univerzita, Filosofická fakulta. Vedoucí práce Daniela Vodáčková. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/62108/?lang=en>

On-line zdroje

BESD, 2013. Appell FÜR Prostitution [online]. [cit. 24. 5. 2016]. Dostupné z: <http://berufsverband-sexarbeit.de/politik/appell-fuer-prostitution/>

BJA, 2005. Bundeslagebild Menschenhandel 2005 [online]. [cit. 25. 5. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/wxSGPo>

BJA, 2015. Menschenhandel. Bundeslagebild 2014 [online]. [cit. 25. 5. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/wxSGPo>

BJA, 2016. *Lagebilder Menschenhandel* [online]. [cit. 25. 5. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/wxSGPo>

BMJV, 2002. *Gesetz zur Regelung der Rechtsverhältnisse der Prostituierten* [online]. [cit. 25. 5. 2016]. In: *BGBI. I S. 3989*. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/prostg/BJNR398310001.html>

BMFSJF, 2014. *Entwurf eines Gesetzes zur Regulierung des Prostitutionsgewerbes sowie zum Schutz von in der Prostitution tätigen Personen* [online]. [cit. 2. 5. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/k5e3MT>

DOLINSEK, S., 2016. *Die EMMA, das Prostitutionsgesetz und die „Zuhälterlobby“* [online]. [cit. 27. 4. 2016]. In: *Menschenhandel-heute.net*. Dostupné z: <https://goo.gl/GJtEzo>

HOLANOVÁ, K. et. al, 2007. *Obchod s lidmi v ČR. Instrukční manuál pro sociální a terénní pracovníky* [online]. [cit. 3. 2. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/HyD5Na>

HYDRA, 2011. *10 Jahre Prostitutionsgesetz. Ein halber Schritt führt nicht zum Ziel.* [online]. [cit. 28. 4. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/8BSraR>

HYDRA, 2015. *Die rechtliche Situation von Sexarbeiter*innen in der BRD.* [online]. [cit. 28. 4. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/Zg9PHp>

ILO, 2012. *ILO Global Estimate of Forced Labour* [online]. [cit. 4. 2. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/m61vtH>

INTERPOL, 2016. *Types of human trafficking* [online]. [cit. 3. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.interpol.int/Crime-areas/Trafficking-in-human-beings/Types-of-human-trafficking>

KOK, 2015b. *Menschenhandel/Frauenhande* [online]. [28. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.kok-gegen-menschenhandel.de/menschenhandel.html>

MPSV, 2015. *Tisková zpráva* [online]. [cit. 5. 2. 2016]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/21203/TZ_280515a.pdf

MV ČR, 2012. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012-2015* [online]. [cit. 27. 2. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/JA4sxT>

MV ČR, 2015. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2014* [online]. [cit. 4. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-stavu-osl-v-cr-2014-pdf.aspx>

PAGGIO, V., 2013. *Sněmovní tisk 1100/0. Návrh zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb* [online]. [cit. 28. 2. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/mRtVcW>

PS PČR, 2016. *Sněmovní tisk 115. Návrh zákona o regulaci prostituce* [online]. [cit. 14. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=115>

RBB, 2016. *Berliner Gewerbeamt leitet Verfahren ein* [online]. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/kkhtH3>

SCHWARZER, A. *Appell gegen Prostitution* [online]. [cit. 27. 4. 2016]. In: Emma Frauenvelags GmbH, 2013. Dostupné z: <http://goo.gl/PQvMbx>

- SMIGGELS KAVKOVÁ, J., 2014. *Legalizace prostituce ano, či ne?* [online]. [cit. 14. 4. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/kYE7b7>
- SPIEGEL, 2016. *Verdacht auf Menschenhandel: Großbrazzia im Berliner Nobelbordell Artemis* [online]. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/vc4QY5>
- SPIEGEL, 2013. *Bordell Deutschland: Wie der Staat Frauenhandel und Prostitution fördert* [online]. [cit. 14. 4. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/Tn1CgO>
- ŠŤASTNÁ, A., et al., 2006. *Evaluační výzkum: Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice* [online]. [cit. 28. 2. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/G9lz76>
- TÝDEN, 2013. *Německo: Legální prostituce povzbuzuje obchod s lidmi* [online]. [cit. 25. 4. 2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/EWbRRJ>
- UNODC, 2009. *Global Report on Trafficking in Persons* [online]. [cit. 6. 2. 2016]. Dostupné z: <https://goo.gl/jGAOwq>
- ZHMP, 2014. *Návrh Zastupitelstva hlavního města Prahy na vydání zákona o regulaci prostituce a o změně některých zákonů (zákon o regulaci prostituce)*. Sněmovní tisk 115/0, 31. 1. 2014. [online]. [cit. 17.3.2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/ienbH>
- ZIMMERMANN-SCHWARTZ, C., et al., 2014. *Der Runde Tisch Prostitution Nordrhein-Westfalen. Anschlussbericht* [online]. [cit. 18. 4. 2016]. Dostupné z: <https://goo.gl/U6DU2>

Ústní sdělení

- KEIL, P. Universität Leipzig, Das Deutsche Zentrum für integrative Biodiversitätsforschung. [cit. 15. 5. 2016].

Summary

The main goal of my thesis was to find out if the new law legalizing prostitution in Germany increased number of women that are subject to human trafficking for the purpose of their sexual exploitation. Specifically, I aimed to expose the problem of human trafficking, to show links between prostitution and trafficking of women, and to describe the situation in Germany after the new law was introduced in 2002. I interviewed German social workers on how they perceive the legalization of prostitution and the trafficking of women. I also asked what was the workers' experience with situation of the trafficked women, and whether introduction of legalized prostitution improved or worsened the situation of the trafficked women.

Based on the interviews, I conclude that legalizing prostitution had not caused any clear changes in rates of human trafficking – since 2002 social workers actually tend to describe a decrease in the number of trafficked victims. The results of the interviews are in line with data from German Federal Criminal Bureau, which monitors human trafficking, and which also reports no clear increase of human trafficking after 2002. Moreover, both the scientific literature and the interviewed workers report that rates of human trafficking are mainly determined by external drivers, for example by economic situation in the neighboring countries. Hence, it seems that the new legislation has had a weak impact on the victims of human trafficking; however, it does have an impact on the work of those who do sex work voluntarily. The interviews have revealed that, through an appropriate legislation, it is possible to improve situation of sexual workers, to enforce their rights, and to weaken the stigma of prostitution. All of this can also, potentially, have a positive effect on victims of human trafficking.

The results of this thesis are highly relevant for my home country, the Czech Republic, since it currently undergoes a lively discussion about potential regulation of prostitution.

Seznam příloh

Příloha č. 1

Tabulka č. 1

Příloha č. 2

Vzorový rozhovor (formulář)

Příloha č. 3

Plné znění rozhovoru č. 1

Tabulka č. 1- Demografie žen ve studii (ZIMMERMAN a kol., 2006).

Příloha č. 1

Věková struktura (roky)	Procenta	Počet odpovědí v dané kategorii
15 - 17	12	24
18-20	21	44
21-25	42	86
26-30	17	36
31-45	7	15
n/d ^{*)}	1	2

Děti	Procenta	Počet odpovědí v dané kategorii
Ano	38,6	80
Ne	60,9	126
n/d ^{*)}	0,5	1

Rodinný stav před obchodováním	Procenta	Počet odpovědí v dané kategorii
Svobodná	71	147
Vdaná/nesezdané soužití	11	23
Po rozvodu/po rozchodu	17	35
Ovdovělá	0,5	1
n/d ^{*)}	0,5	1

Druh práce během obchodování	Procenta	Počet odpovědí v dané kategorii
Sexuální pracovnice	92,3	191
Práce v domácnosti	4,3	9
Sexuální pracovnice a práce v domácnosti	3,4	7

^{*)} n/d - žádná data (no data)

Délka obchodování	Procenta	Počet odpovědí v dané kategorii
1 den – 1 měsíc	11	23
1 – 3 měsíce	21	44
3 – 6 měsíců	20	41
6 měsíců – 1 rok	20	41
1 – 2 roky	10	30
2 roky a více	10	21
n/d ^{*)}	1	3

^{*)} n/d - žádná data (no data)

Úvodní formulace:

Dobrý den! Studuji sociální práci a teologii na Husitské teologické fakultě UK v Praze. Informace získané z rozhovoru s Vámi bych chtěla použít v empirické části své diplomové práce s názvem Důsledky legalizace prostituce ve Spolkové republice Německo. V práci se pokouším zjistit, jak sociální pracovníci/pracovnice hodnotí dopad legalizace prostituce na obchod se ženami v Německu.

Stručná charakteristika respondentky č. X

(Pohlaví, pracovní pozice, název organizace, cílová skupina)

Seznam otázek:

1. Pro ujasnění terminologie bych se na začátek chtěla zeptat, jak definujete prostituci. Vnímáte ji jako násilí páchané na ženách, nebo jako legitimní pracovní činnost?
2. Organizace, kterou zastupujete, pomáhá osobám pracujícím v sexbyznysu, nebo obětem obchodování s lidmi?
3. Setkal/a jste se během Vašeho působení i s klientkami, které jsou nebo byly k prostituci nuceny proti své vůli?
4. Jakým způsobem nebo v jaké fázi zjistíte, že se klientka stala obětí sexuálního vykořisťování? Přichází za Vámi samotné ženy, popřípadě klienti sexuálních pracovníků, kolegyně sexuálních pracovníků atd.?
5. V roce 2002 byl schválen zákon legalizující prostituci ProstG. Jaké konkrétní změny přinesl pro Vaši práci?
6. Vnímáte, že se zvýšil počet Vašich klientek?
7. Zaznamenal/a jste změny v množství sex klubů? Myslíte si, že se jejich počet zvýšil, nebo mohlo dojít jen k relativnímu navýšení tím, že dříve se klub tvářil jako kabaret, tančírna, masážní salon atd. a po roce 2002 na sebe vzal své skutečné jméno...?
8. Zajímalo by mě, jaké konkrétní změny přinesl zákon tentokrát pro Vaše klientky. Zaznamenaly nárůst počtu klientů? Změnila se jejich klientela?
9. Někteří autoři tvrdí, že zákon ProstG způsobil nárůst obchodování se ženami v Německu. Jedná se o velmi spornou otázku, jelikož statistiky BKA vykazují pravý opak. Proto by mě zajímalo, zda jste se Vy osobně setkal/a s případy sexuálního vykořisťování žen. A jestli ano, bylo takových případů více po roce 2002 nebo před rokem 2002?

10. Jak často se Vaše klientky setkávají s policejními prohlídkami nebo policejními razíemi?
11. Na co se pak při takových akcích policisté/policistky zaměřují? Především na provozovatele/provozovatelky klubů nebo i na samotné pracovnice? A ověřují jejich totožnost?
12. Víte o případech, kdy policejní prohlídka nebo razie odhalila případy sexuálního vykořisťování?
13. Zákon ProstG má řadu příznivců/příznivkyň i odpůrců/odpůrkyň. Jaké je Vaše osobní stanovisko?
14. V březnu 2016 byl schválen ProstSchG, který má nahradit ProstG a vstoupit v platnost v červenci 2017. Německo se tedy vydává zcela opačným směrem. Co to znamená pro Vaši práci a Vaše klientky?
15. Česká republika se v současnosti rovněž snaží o regulaci prostituce. Objevily se dva návrhy. První návrh, velice podobný ProstG, byl zamítnut roce 2013. Druhý, připomínající ProstSchG, je právě projednáván. Kdybyste měla možnost svým hlasem zlepšit jak pracovní podmínky osob poskytujících sexuální služby dobrovolně, tak i podmínky osob k prostituci nucených, hlasovala byste pro některých z těchto dvou návrhů a proč?

Děkuji Vám za rozhovor. Chtěl/a byste na závěr něco doplnit?

Respondentka č. 1 je sociální pracovnící v nevládní neziskové organizaci KOBRAnet v Drážďanech pomáhající obětem obchodování s lidmi.

Dobrý den! Studuji sociální práci a teologii na Husitské teologické fakultě UK v Praze. Informace získané z rozhovoru s Vámi bych chtěla použít v empirické části své diplomové práce, ve které se pokouším zjistit, jak sociální pracovníci a pracovnice hodnotí dopad legalizace prostituce na obchod se ženami v Německu.

Tazatelka (T): *Pro ujasnění terminologie bych se na začátek chtěla zeptat, jak definujete prostituci. Vnímáte ji jako násilí páchané na ženách, nebo jako legitimní pracovní činnost?*

Respondentka (R): Prostituci vidím jako legitimní činnost do toho momentu, kdy se ženy samy rozhodují v této oblasti dobrovolně pracovat. Připadá mi dobré prostituci legislativně regulovat a taky schvaluji to, že ženy mohou pracovat v rámci daných pravidel. Samozřejmě se může stát, že uvnitř i takto legálně vymezeného rámce dojde k násilí, ale v takovém případě pak přichází na řadu trestní právo. Ale prostituci samotnou jako násilí páchané na ženách nevidím, protože ženy mají možnost se samy rozhodnout.

T: *Druhá otázka. Organizace, kterou zastupujete, pomáhá výhradně obětem obchodování s lidmi?*

R: Ano a ne. Naše organizace je především odbornou poradnou pro oběti obchodování s lidmi v Sasku. Naší cílovou skupinou jsou především ženy, které jsou oběťmi obchodování nebo nucené prostituce, ačkoliv musím podotknout, že termín „nucená prostituce“ nemám v oblibě, protože neexistuje jeho přesná definice. Ale k tomu se ještě dostaneme. V oblasti poradenství nebo preventivní péče pracujeme s oběťmi obchodování s lidmi, ale v momentě, kdy se snažíme vyhledat potenciální oběti, se pochopitelně setkáváme i se sexuálními pracovníci. Navštěvujeme byty, sexkluby, masážní salony, sauny a podobná místa a tam se setkáváme převážně se ženami, které v prostituci pracují dobrovolně. Obecně mohu říci, že i muži/sexuální pracovníci se mohou stát oběťmi obchodování s lidmi (dále OSL, pozn. aut.), my se ale setkáváme pouze se ženami.

T: *Třetí otázka. Jakým způsobem nebo v jaké fázi zjistíte, že se klientka stala obětí sexuálního vykořisťování? Přichází za Vámi samotné ženy (popřípadě klienti sexuálních pracovníků, kolegyně sexuálních pracovníků...)?*

R: To záleží na tom, jak se k nám takové ženy dostanou. Zpravidla se na nás ženy obrací prostřednictvím policie. Když se v rámci policejních prohlídek nebo razíí ukáže, že se jedná o oběti obchodování s lidmi, policie je předá nám. My jim pak poskytujeme poradenské a pečovatelské služby do té doby, dokdy pobývají v Německu. Jedná se také o doprovázení k policejnímu nebo soudnímu výslechu, zajištění bezpečného bydlení a finanční pomoci. Také jim pomáháme připravit se na cestu zpátky domů, pokud se chtějí vrátit, nebo naopak je podporujeme v momentě, kdy se rozhodnou nevrátit se do země původu a raději chtějí zůstat v Německu.

T: *Tedy nejčastěji se k vám dostanou ženy prostřednictvím policie?*

R: Ano, ale je to jen jedna z možných cest. Také se na nás ženy obrací samy a to díky informační kampani, kterou šíříme v tzv. čtvrtích červených luceren (z něm. im Rotlicht Bereich, termín zahrnující sexkluby, salony, ulici atd., pozn. aut.). Dále se na nás obrací zákazníci sexuálních pracovníků, zdravotnické organizace, cizinecké úřady atd. Je mnoho cest, kterými se k nám ženy mohou dostat.

T: *Říkáte, že se na vás obrací i zákazníci sexuálních pracovníků. To mi přijde důležité, jelikož v současné době se v některých zemích přemýšlí o kriminalizaci právě těch, kteří si sexuální služby kupují. Kriminalizace ale může mít vážné následky. Kriminalizuje-li se zákazník, nebude mít žádnou motivaci k tomu, aby na odhalenou oběť upozornil.*

R: Ano, ale o kriminalizaci poptávky se v Německu rozhodně neuvažuje a zákazník ani není nijak trestně stíhán. Trestně stíháno je nezaplacení mzdy za poskytnuté služby, to ano. O čem se v současné době ale diskutuje a co by mohlo být eventuálně zahrnuto v trestním právu, je situace, kdy zákazník vědomě využije služeb osob, které jsou oběťmi obchodování s lidmi. Poté by takoví klienti mohli být trestně stíháni. Problém ale spočívá v tom, jak zpětně dokázat, že o tom klient věděl. Jestli zde mohu ještě něco dodat... Já vůbec nepovažuji za rozumné kriminalizovat zákazníky sexuálních pracovníků, protože tím se automaticky zhorší pracovní podmínky žen a ty jsou pak zahrnuty do tzv. šedé zóny. Navíc poptávka se tím nezmenší, ženy akorát budou nuceny své služby nabízet v mnohem nebezpečnějších podmínkách. Tím pádem podporují jenom trestně stíhat násilí páchané na sexuálních pracovnících a obchod s lidmi.

T: *Čtvrtá otázka. V roce 2002 byl schválen zákon legalizující prostituci ProstG. Jaké konkrétní změny přinesl pro Vaši práci?*

R: Žádné.

T: *Vnímáte například, že se zvýšil počet Vašich klientek?*

R: Ne.

T: *Zaznamenala jste změny v počtu sex klubů? Myslíte si, že se jejich počet zvýšil? Nebo mohlo snad dojít jen k relativnímu navýšení tím, že dříve se klub tvářil jako kabaret, tančírna, masážní salon atd. a po roce 2002 na sebe vzal své skutečné jméno...?*

R: Já nemám dojem, že po schválení ProstG došlo k jejich nárůstu. To si nemyslím. Nezaregistrovala jsem nárůst prostituce, ani nárůst v oblasti obchodování s lidmi.

T: *Jistě ale sama víte lépe než já, jak je tato otázka diskutovaná v médiích.*

R: Ano, v médiích je to skutečně jinak diskutované, ale většinou se jedná o bulvární noviny a to, co se v nich píše, nelze nijak doložit. Naopak, podle statistik BKA dochází k úbytku počtu obětí obchodu s lidmi a to je i naše zkušenost. Možná můžu ale zmínit to, že přístup policie do míst, kde je prostituce vykonávána, se změnil. Záleží to ale na jednotlivé spolkové zemi a její zákonné úpravě. V Sasku žádný problém nemáme, jelikož policie má a vždy měla volný přístup do zařízení a podniků, tedy právo na přístup do bytů, sexklubů, masážních klubů, má právo kontrolovat provozovatele i ženy. Problém vidím v tom, že bez policejních kontrol by těžko někdo podával trestní oznámení. Ženy, kterých se obchodování týká, buď policii nevěří, nebo nemají dostatečné znalosti o tom, že to, co se jim děje, není v souladu s právem, nebo nemají obecné povědomí o všech strukturách, nevědí, kam se obrátit. Zákazníci chtějí hlavně zůstat v anonymitě a provozovatel se samozřejmě sám nenahlásí. Proto musí být policie aktivní sama od sebe, provádět kontroly v červené zóně a dávat podněty k vyšetřování v oblasti obchodování s lidmi. A to se děje málo. Je nedostatek policistů a malá motivace k tomu jejich počet navýšit pro oblast OSL, protože je to časově náročné, pracovní náročné.

T: *Dává i vaše organizace impulzy policii k jednotlivým prohlídkám?*

R: V některých případech ano.

T: *Pátá otázka navazuje na předchozí. Zajímalo by mě ještě, jaké konkrétní změny přinesl zákon tentokrát pro Vaše klientky. Zaznamenaly nárůst počtu klientů?*

R: To nemohu říct. Neexistují žádné statistiky a my nemáme žádné seznamy nebo informace.

T: *Změnila se jejich klientela? Jak jste sama zmínila, kriminalizace zákazníka může vést ke zhoršení pracovních podmínek sexuálních pracovníků. Například ve Švédsku některé organizace uvádějí, že po schválení kriminalizace poptávky (zákazníků) se klientela sexuálních pracovníků změnila. Ubylo běžných zákazníků žádajících sex, kriminalizací se ale nepodařilo odradit takové zákazníky, u kterých se vyskytují některé sociopatologické nebo psychopatologické jevy. Ženy se tak ocitly ve větším ohrožení. Proto mě zajímá, jestli byly nějaké změny v klientele zaznamenány i v Německu po roce 2002?*

R: Jestli se změnila klientela, tak to nedovedu říci, jelikož i před schválením ProstG nebyla prostituce zakázaná a sexuální pracovníci/pracovnice nebyli trestně stíháni ani před rokem 2002. Čili ProstG přinesl zlepšení pro osoby pracující v prostituci například tím, že jim umožnil zdravotně a sociálně se pojistit, ale to, zda se něco změnilo na straně zákazníků, to si nemyslím. Trestně stíháni nebyli před rokem 2002 ani poté.

T: *Šestá otázka. Někteří autoři tvrdí, že zákon ProstG způsobil nárůst obchodování se ženami v Německu. Jedná se o velmi spornou otázku, jelikož statistiky BKA vykazují pravý opak. Proto by mě zajímal Váš názor. Bylo případů OSL více před rokem 2002, nebo po něm?*

R: Tyto názory (týkající se nárůstu OSL) ale vychází z extrémního feminismu, který zastupuje Alice Schwarzer. Ne všechny feministické skupiny ale její názor sdílí. Ty, které o nárůstu OSL hovoří, většinou prostituci jako takovou zcela odmítají a říkají, že jakékoliv provozování prostituce je násilí páchané na ženách a všechny ženy, které v prostituci pracují, jsou oběťmi zneužívání. To je nesmysl. Je to vždy rozhodnutí pouze těch žen, kterých se to skutečně týká, zda v prostituci pracovat chtějí, nebo ne. Jak jsem již zmínila, pokud dojde k násilí nebo vykořisťování, pak tady není o čem diskutovat a je třeba takovou formu prostituce odmítnout. Ale mluvíme-li o prostituci, která probíhá v běžném, normálním a legálním rámci, pak mluvíme o činnosti, která má legální zůstat i nadále.

T: *Rozumím Vám. Když se ale teď zamyslíme nad Vašimi klientkami, které sexuální vykořisťování opravdu zažily, co si myslíte, že by chtěly ony? Domníváte se, že i ty vítají, že je prostituce legální?*

R: Z mojí zkušenosti mohu říci, že většina obětí OSL na samém počátku k prostituci nucena nebyla. Jde o ženy, které se pro svoji práci rozhodly dobrovolně, ale často jsou oklamány a například způsoby, jakými mají prostituci vykonávat, jim jsou zamlčeny. Nebo se dostanou do extrémně závislého vztahu na svých vykořisťovatelích tím, že jim je sebrán pas, většinu

svého výdělků musejí odevzdávat, nebo jim je omezena svoboda pohybu. S prostitucí tedy souhlasily, jenom si ji představovaly jinak.

T: Říkáte, že většina žen, které se staly oběťmi OSL, věděla, že budou v prostituci pracovat. Mluvíte tedy i o migrantkách a cizinkách?

R: Ano. Mluvíme i o těch. Většina z těchto žen již cestuje do Německa cíleně za prací v prostituci. V naší organizaci zde v Sasku se setkáváme nejčastěji s ženami z Maďarska a Rumunska, ty tvoří dvě největší skupiny. Potom Češky a Polky. Bulharky u nás, na rozdíl od ostatních spolkových zemí, zastoupeny moc nejsou. Ale zpravidla jde o ženy, které předem věděly, že budou v prostituci pracovat a přicházejí jednoduše proto, že zde si mohou vydělat peníze. Právě v Rumunsku a Maďarsku jsou životní poměry prekérní, nemají mnoho možností si legální cestou vydělat peníze, ať už proto, že nemají dostatečné vzdělání, nebo proto, že pocházejí z marginalizovaných skupin. Domnívají se, že jedou pracovat na pár měsíců, a až si vydělají, vrátí se domů. V ojedinělých případech jde o ženy, které jsou k prostituci nuceny například členy své rodiny a do zahraničí jsou za tím účelem doprovázeny. Očekává se, že tak budou žít například celou svoji rodinu. Takové jednání je pochopitelně trestné.

T: Sedmá otázka. Jak často se Vaše klientky setkávají s policejními prohlídkami nebo policejními razími? Na co se pak při takových akcích policisté/policistky zaměřují, především na provozovatele/provozovatelky klubů nebo i na samotné pracovnice?

R: To nevím přesně. Záleží vždy na konkrétním policejním ředitelství a jeho rozhodnutí.

T: Možná se mohu zeptat jinak. Máte dojem, že od roku 2002 policejních razíí ubylo, nebo přibýlo? Možná v době, kdy je prostituce zcela legální, nevzniká taková potřeba podniky kontrolovat a potenciální oběti OSL hledat.

R: V Sasku měla policie vždy přístup do podniků, před i po roce 2002. Čili tady rozdíl nepocítuji. Existují policejní ředitelství, která provádějí pravidelné prohlídky v oblasti prostituce, pravidelně do klubů docházejí. Pak známe ale i taková ředitelství, která to nečiní vůbec.

T: A na co se při prohlídkách policie zaměřuje? Hledají i cíleně oběti OSL, nebo častěji kontrolují provozovatele, zda například platí daně?

R: I to se liší. Kontrolují ženy a sice to, zda jsou přihlášeny, dále zda provozovatelé za tyto ženy odvádějí daně, zda jsou vůbec nahlášeny na finančním úřadě. Často ale ženy pracují samy na sebe, pronajímají si společně byt a pracují bez provozovatele. Tyto ženy se o vše musejí starat samy. I tam je ale kontrolováno, zda jsou ženy přihlášeny a zda jsou plnoleté.

Při těchto kontrolách přirozeně vzniká možnost se podívat, zda se nejedná o oběti OSL, zjišťuje se to ale už obtížně, pokud tedy žena sama nepožádá o pomoc a neobráť se na policii sama při takové prohlídce. Ale to se děje opravdu jenom zřídka.

T: *A doklady sexuálních pracovníků jsou kontrolovány?*

R: Ano.

T: *V osmé otázce jsem se chtěla zeptat na to, jak se razie a policejní prohlídky vztahují k nucené prostituci, ale víceméně jste to už zodpověděla v předchozích otázkách.*

R: Ano, ale chtěla bych ještě jednou říci, že se mi opravdu nelíbí termín nucená prostituce. Každá žena, která je k prostituci nucená, je obětí OSL. Ale ne každá oběť OSL je zároveň obětí nucené prostituce. Termín OSL používám pro případy účelného sexuálního vykořisťování, kdy jsou ženy k prostituci opravdu nuceny anebo kdy jsou obelhány a musejí vykonávat tuto práci namísto té slíbené.

T: *Čili pod obecným užíváním termínu „nucená prostituce“ pro všechny případy vidíte rukopis radikálních feministek?*

R: Tak to může být. Existují ženy, které opravdu nuceny jsou, ale není to tak časté. Dříve to bylo rozhodně častější. Ženy byly najímány pod falešným příslibem práce v jiné oblasti, byly sem přivezeny a pak nuceny pracovat v prostituci. V devadesátých letech a ještě krátce po roce 2000 to bylo rozhodně častější.

T: *V další, deváté, otázce jsem se chtěla zeptat, zda se řadíte mezi zastánce nebo odpůrce ProstG. Z rozhovoru mi ale Vaše stanovisko přijde docela zřejmé.*

R: Ano, taky si myslím. Nejde mi ale ani tak o to být jednoznačnou zastánkyní nějakého zákona jako třeba zákona ProstG, jako spíše o to, aby byla prostituce nahlížena neutrálně. Nechci prostituci propagovat ani ženám radit, jak se k tomuto povolání dostat, protože prostituci považuji za velmi těžké a nebezpečné povolání. Ale akceptuji to, že se ženy pro takové povolání rozhodnou. Rozhodně to nebudu hodnotit ani nijak morálně posuzovat. Mohu jen nabídnout pomoc a podporu takovým ženám, které se dostanou do obtížných životních situací. Jsem ale velikou zastánkyní takové právní úpravy, která ženám a mužům pracujícím v sexbyznysu může zlepšit jejich pracovní podmínky. Jestli to ale budou právě změny, které ProstSchG přinese, tím si jistá nejsem.

T: *To se ale dostáváme k mé předposlední otázce. Bude-li ProstSchG nakonec přijat, jaké změny přinese pro Vaši práci nebo pro Vaše klientky?*

R: Já osobně velké změny neočekávám. Existují organizace, jako třeba Hydra e.V. v Berlíně, které pracují přímo a hlavně se sexuálními pracovníci, ty tento zákon logicky neschvalují. My jsme ale jinde, jakožto odborná poradna pro oběti OSL a my si samozřejmě přejeme, aby práce v červené zóně byla regulovaná, aby tam byly vymezené jasné struktury a aby vše bylo jednoduše kontrolovatelné. Aby byly v prostituci jasné dané podmínky, které ovšem slouží ku prospěchu těmto ženám. ProstSchG je dlouhý zákon, má přes sto stran, a v nich se objevují jak dobré, tak špatné pasáže. Nelze obecně říci, že naše organizace nebo podobně zaměřené organizace budou se zákonem jako takovým zcela souhlasit. Navíc se téměř jistě bude ještě upravovat, Spolková rada bude mít připomínky a tak dále, a důležité je, co na závěr vznikne. Obecně ale považuji za naprosto zásadní, aby vznikaly zákony, které ženy chrání. Například tzv. flat-rate sex ¹⁾. Před tím musíme ženy jednoznačně chránit, to není nic jiného než vykořisťování. A co se týká přihlašovací povinnosti, tak tu vidí také téměř všechny organizace kriticky. Nebo povinný rozhovor s úředníkem, tam ani není vůbec jasné, co by to mělo přinést. Co by ale rozhodně mělo být, tak to je odborná poradna v každé spolkové zemi. Berlín už jste zmínila, tam odborná poradna pro prostituující ženy je. Ale třeba v Sasku není žádná. Existuje povinnost pro ženy docházet do poraden patřících pod Úřad pro zdravotní a sociální záležitosti, existuje možnost pro ženy se radit ohledně pohlavně přenosných nemocí, ale co považuji za problém, je to, že neexistuje žádné poradenství týkající se hospodářských záležitostí nebo každodenních praktických záležitostí. To zdravotní úřady nenabízejí. Nebo také neexistuje poradenství pro ženy, které chtějí vstoupit do prostituce, nemají, kde zjistit, co taková práce obnáší, jak si podávat daňová přiznání atd.

T: *Jedenáctá otázka. V České republice se uvažuje o schválení velice podobného zákona jako je ProstSchG. Doporučila byste jeho schválení?*

R: Doporučila bych zákon, díky kterému sexuální práce získá nějaký regulovaný rámec. Zákon, který umožní ženám pojistit se a také dá možnost poradenství. Nikoliv povinnost

¹⁾ Termín “flat-rate sex” je užíván pro dnes již běžnou nabídku sex-klubů. Jedná se o zaplacení jednorázového paušálního poplatku při vstupu do klubu, přičemž průměrná cena činí 90 EUR. Po zaplacení poplatku zákazník/zákaznice získá možnost neomezeného čerpání služeb sexuálních pracovníc/pracovníků po předem stanovenou dobu.

poradenství, to ne, jen možnost. Za velice důležité považuji bezplatné zdravotní prohlídky pro ženy pracující v prostituci.

Děkuji Vám za rozhovor.